

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra francouzského jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

První gotické katedrály ve Francii a jejich tajemství
Les premières cathédrales gothiques en France et leurs secrets
The First Gothic cathedrals in France and their secrets

Kristýna Seidlová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Müllerová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání — Francouzský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma První gotické katedrály ve Francii a jejich tajemství potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. 4. 2019

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Evě Müllerové, CSc. za poskytnutí prostoru vytvořit tuto ojedinělou práci o gotických francouzských katedrálách a dále také za cenné rady a konzultace.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na první gotické katedrály ve Francii. Gotika je umělecký směr, který se rozvíjí zejména ve 12. století v architektuře v oblasti severní Francie. Gotika přetrvala až do poloviny 16. století. Styl navazuje na románské umění a po gotice nastupuje renesance. Práce se na začátku zaměřuje na hlavní charakteristiky gotického slohu. Katedrály jsou církevní křesťanské stavby. Jsou typem kostela, kde biskup vykonává svůj úřad. Jsou to nádherné náboženské stavby, které zakládali především biskupové či kanovníci, ale důležitou roli hrálo i nadšení místních obyvatel. Během stavby katedrál bylo vidět na staveništi až sedmnáct různých řemesel. Stavitelé používali a zpracovávali dřevo, kámen, železo a olovo. Jádrem práce se zaměřuje na autentické analýzy gotických katedrál nashromážděné během pobytu ve Francii. Bylo vybráno devět gotických katedrál: katedrála Saint-Étienne de Sens, bazilika Saint-Denis, katedrála Notre-Dame de Noyon, katedrála Notre-Dame de Paris, katedrála Saint-Pierre de Beauvais, katedrála Notre-Dame de Reims, katedrála Notre-Dame d'Amiens, katedrála Notre-dame de Chartres a katedrála Notre-Dame de Laon. Cílem práce je katedrály srovnat na základě deseti hledisek – položení základního kamene, rychlosti stavby, délky, výšky klenby, vnějšího opěrného systému, počtu katedrálních lodí, světelnosti, monumentality, specifík, katastrof a osobních pocitů. Pro tuto analýzu je vypracována tabulka a práce je doplněna vlastními fotografiemi a přílohami. Každá katedrála reprezentuje veškeré lidské středověké vědění, jejich originalitu a jedinečnost můžeme pozorovat dodnes.

KLÍČOVÁ SLOVA

gotika, gotická katedrála, gotický vývoj, autenticita prožitku, Francie

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the first Gothic Cathedrals in France. Gothic is an artistic movement that developed in the 12th century in the northern France region. The Gothic style survived until the Middle Ages of the 16th century. The Roman style followed and after its period the Renaissance began. At the beginning of my work I have focused on the main characteristics of the Gothic style. The cathedrals are buildings where the bishops perform their religious ceremonies. They are buildings that were founded mainly by bishops or canons but also by the enthusiasm of local residents. During the time when the cathedrals were built there were seventeen different craftsmen in the construction. Builders used and processed wood, stone, iron and lead. The core of the work focuses on the authentic analysis of Gothic Cathedrals which I worked on during my stay in France. There were nine Gothic Cathedrals: Saint-Etienne de Sens Cathedral, Saint-Denis basilica, Notre-Dame de Noyon Cathedral, Notre-Dame de Paris Cathedral, Saint-Pierre de Beauvais Cathedral, Notre-Dame de Reims Cathedral, Notre-Dame d'Amiens Cathedral, Notre-Dame de Chartres Cathedral and Notre-Dame de Laon Cathedral. The aim of my thesis is to compare the cathedrals on the basis of ten aspects-laying the foundation stone, speed of construction, length, vault height, external support system, the number of cathedral chillers, aperture, monumentality, specific disasters and personal feelings. The chart is made to show my analysis and the work is accompanied by photographs and annexes. Each cathedral represents all human medieval knowledge. Its uniqueness and originality can still be seen.

KEYWORDS

gothic, gothic cathedral, gothic development, authenticity of experience, France

Obsah

Předmluva.....	7
Úvod.....	8
1. Gotika – zlaté období katedrál.....	10
1.1 Zrození a principy	10
1.2 Symbolika.....	13
1.3 Jak šel čas	16
2. Kostel nebo katedrála?	18
3. Mezi nebem a zemí.....	19
3.1 Financování	19
3.2 Život stavitele	21
3.3 Řemesla	23
3.4 Materiály	25
4. Autentické hledání tajemství katedrál během mého pobytu ve Francii.....	27
5. Smrtí nic nekončí.....	41
Závěr.....	42
Resumé	45
Seznam použitých informačních zdrojů	49
Seznam obrazových a grafických příloh	50

Předmluva

„Z každé z obrovských věží bylo jasně vidět nad plamenem dvě ostře kontrastující stěny, jednu úplně temnou, druhou sytě červenou, a věže se zdály ještě mohutnější díky dlouhému stínu, jež vrhaly až k nebi. Jejich nesčetné sochy d'áblů a draků vypadaly pochmurně. A v neklidném světle plamene se začaly pohybovat. Fantastiční hadi jako by se smáli, bylo slyšet štěkot chrličů, salamandři foukali do ohně, draci v dýmu kýchali. A jedna z těch oblud, takto probuzených plamenem a hlukem z jejich kamenného spánku, kráčela a chvílemi přecházela přes přední stranu hořící hranice jako netopýr před svíčkou... (Victor Hugo: Chrám Matky Boží v Paříži) ”¹

Tímto způsobem popisuje katedrálu Notre-Dame de Paris francouzský spisovatel Victor Hugo ve svém románu *Chrám Matky Boží v Paříži*.

Ohromující děsivé představení fascinovalo tehdejšího středověkého člověka. Katedrála byla divadelní scéna plná příšer, draků či oblud. Stavba katedrály přitahovala davy nadšených pozorovatelů, aby byli svědky gotické revoluce...

Pojďme se i my společně vydat za krásami gotických katedrál a odhalme jejich původ a záhady, které skrývají...

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala problematiku prvních gotických katedrál, protože jsem rok žila v pikardském městě Amiens, kde se nachází jedna z nejkrásnějších katedrál na světě. Je zapsána na seznamu světového dědictví UNESCO a označována za největší gotický kostel ve Francii. Gotická architektura se zrodila právě tady a ovlivnila později celou Evropu.

V prvních kapitolách práce je objasněno, kde přesně gotický styl vznikl, jaké jsou jeho hlavní znaky a na kolik vývojových fází gotiku rozdělujeme. Závěrem je přiblížena symbolika katedrál, proč se stavěly a jaká vyobrazení a skryté symboly zde můžeme najít.

V druhé kapitole je zásadní problematikou vysvětlení pojmů a rozdílů mezi kostelem a katedrálou.

Třetí kapitola s názvem „Mezi nebem a zemí“ je zaměřena na život během stavby katedrál. Jak probíhal den běžného kameníka. Jaká řemesla se podílela na stavbě a jaké materiály se používaly. Jak se taková stavba financovala?

Čtvrtá část obsahuje mé autentické analýzy gotických katedrál nashromážděné během mého pobytu ve Francii. Pro tuto analýzu je vypracována tabulka, kde je věnována pozornost devíti francouzským katedrálám, které jsem navštívila. V tabulce je uvedeno deset hlavních charakteristik. Na závěr kapitoly jsou shrnuty pocity ze staveb a vyzdviženy ty dle mého názoru nejzajímavější.

V páté kapitole je analyzován současný stav katedrál.

Mé autentické hledání je doplněno fotografickými materiály a obrazovou přílohou z francouzských knih.

Gotické katedrály jsou monumentální stavby, které ukrývají tajemství vývoje gotického kánonu. Kdo tyto skvosty financoval a kdo je stavěl? Z jakých materiálů byly katedrály vybudovány? Jaká je situace dnes, a jaká je, popřípadě jejich budoucnost? Cílem práce je zodpovědět předešlé otázky, zabývat se devíti katedrálami a srovnat je.

Bylo napsáno nepočítaně knih o gotickém umění a katedrálách. V práci bylo nutné se vyvarovat pouhému přepisování informací a faktů. Záměrem bylo vytvořit ojedinělou práci na

---

¹ KERÉKGYÁRTÓ, Éva. *Nejkrásnější katedrály světa*. Praha: Brána, 2009.str.20

základě vlastních zkušeností, pocitů a dojmů. Tím, že vznikl prostor nejen k vědeckému hromadění faktů, ale i možnosti vyjádřit vlastní pocity a dojmy z monumentálního historického slohu, se stala práce autentickou. Zájemce o problematiku může tedy pocítit nejen tendenci zachovat pracovní přístup opírající se o fakta, ale také subjektivní náznaky k takřka „impresionistické“ zповědi.

1. Gotika – zlaté období katedrál

Začneme-li historií, připomeňme si, že roku 1225 začíná výstavba katedrály svatého Petra v Beauvais. Tehdy se francouzští stavitelé rozhodli co nejbližší přiblížit k nebi. Město Beauvais bylo v té době jedno z nejbohatších v oblasti a místní katedrála měla být jedna z nejskvostnějších a nejvelkolepějších staveb vůbec. Dočteme se, že od objevení křížové klenby se v následujících letech doslova prohnal stavební boom, aby přepsal dějiny architektury a zanechal po sobě stopu lidského génia, která nemá v historii lidstva obdoby. Za 200 let revoluční gotická architektura zrozená v srdci francouzského království zcela změnila podobu Francie. Biskupové a jejich stavitelé chtěli katedrály stále krásnější, stále vyšší, nejkrásnější a nejvyšší. Jejich nezřízená touha je dohnala ke katastrofě. Tato soutěž nemohla mít vítěze. Soutěž vedená proti síle přírodních zákonů končí zhroucením katedrální stavby v Beauvais v roce 1284. Tato katastrofa se stala začátkem konce věků katedrál.

Moderní generace vědců se v posledních 20 letech snaží detailně popsat vývoj gotického stylu. Používají nejmodernější technologie, aby vystihli neuvěřitelné stavební skvosty. Svůj historický vývoj detailně zaznamenávají, snaží se hledat tajemství katedrál a odhalovat je současným obdivovatelům.²

1.1 Zrození a principy

Podívejme se blíže na zrození gotického slohu. Vše začalo na území okolo Paříže. Právě zde se nacházela původně malá doména francouzských králů z rodu Kapetovců (987-1327). Katedrální gotický kánon je zrozen několik kilometrů od Paříže v opatství Saint Denis. Nebyl to běžný kostel, ale nekropole francouzských králů, kde měl klášter na starost jakýsi Suger. Kdo byl Suger? Byl to benediktinský opat, blízký přítel a poradce Ludvíka VI., později i krále Ludvíka VII.

Víme, že mezi léty 1130 a 1144 se podílel na přestavbě místního kláštera. Stvořitel gotického kánonu objevil, že překřížením dvou valených kleneb je možné přenést váhu ze čtyř stěn do čtyř bodů. Z těchto čtyř bodů byly zvednuty oblouky jako žebra hrudního koše obratlovců a opřeny v místě nového architektonického pojmu, jímž byl svorník. Prostor, který

---

² Le Goff, Christine.[film] *Les cathédrales dévoilées*: [DVD]. Glasmann Gary. France: ARTE France, TELEFRANCE,CFRT,PROVIDENCE PICTURES FILM 2010. ARTE ÉDITION. Durée du DVD 2 heures. Version française.

v románském stylu vyplňovala zeď, mohl být odebrán, neboť váhy kleneb byly svedeny do čtyř pilířů. První gotickou stavbou je vnímán chór v Saint-Denis a dál fungoval jako model pro další stavby. Suger se zde zaměřil na unikátní dekorační materiály, které byly v té době drahé a nevídané. Zvláště se jedná o skleněné vitráže. Barevná mozaiková okna se objevují již od antiky, ale až v této době dochází k velkému rozvoji. Zvláště Suger přikládal barvě a světlu z velkých oken mimořádný liturgický a teologický význam. Zaměřoval se na světelné efekty vitráží uvnitř stavby, aby vytvořil světelnou iluzi podobnou fata morgáně, propojením pozemského s božskou přítomností. Pro Sugera byla architektura symbolem politické moci. Je považován za jednoho z prvních propagátorů gotického stylu ve francouzské architektuře.

Abychom lépe pochopili jednotlivé rysy, porovnejme předchůdce gotického slohu, románský sloh. Ten byl v tomto ohledu velmi limitován. Na románských stavbách můžeme vidět silné stěny a malá okna. Stavitelé tak nemohli hnát své stavby do výšky, neboť by stěny neunesly váhu, a došlo by tak k zhroutilí. Ve srovnání se vším, co do té doby existovalo, byla gotická architektura mimořádně originální. Základním dojmem, který působil na člověka uvnitř gotické stavby, bylo výrazné umocnění prostoru. Výsledkem je zvýšení velkých arkád a provzdušnění celého prostoru. Prvořadou úlohu zde hraje světlo. Svobodně proudí z četných zdrojů a vytváří tak až divadelní světelné scénérie během celého dne. Stavba v Saint Denis je dokončena 1144. Výsledek oslňuje člověka té doby. Stěny stavby jsou odebrány a do nitra stavby se vrhají paprsky vytvářející iluzi nebeského království, bránu mezi zemí a nebem. Tato stavba stojí na počátku stavební revoluce.³

V době od roku 1050 až 1350 byly přemístěny tisíce tun kamene, aby mohlo být vystavěno 80 katedrál⁴, 500 velkých kostelů a mnoho farních kostelů. Za 200 let bylo v oblasti Île de France, Normandie a Picardie přemístěno více kamene než za 3000 let v Egyptě.⁵ Raketovou rychlostí se gotika prosadila ve Francii, dále ve Švédsku či v Anglii. Naopak výrazně pozdě v germánských zemích či ve Flandrech a díky křižákům se dostala až na Kypr. Po celé gotické období se formy neustále vyvíjely a v každé oblasti měly svůj osobitý výraz a charakter. Navzdory stavebním rozdílům si gotická architektura zachovává svůj výraz po

---

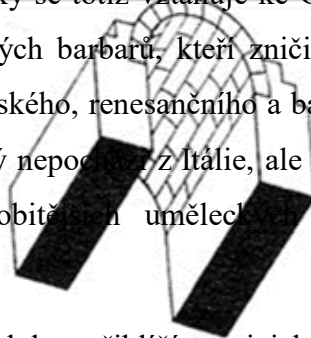
³ Le Goff, Christine.[film] *Les cathédrales dévoilées*: [DVD]. Glasmann Gary. France: ARTE France, TELEFRANCE,CFRT,PROVIDENCE PICTURES FILM 2010. ARTE ÉDITION. Durée du DVD 2 heures. Version française.

⁴ Viz seznam obrazových příloh (obr.2).

⁵ VAQUETTE, Claude. *La cathédrale d'Amiens: histoire anecdotique*. Amiens: Martelle, 1995.str.24

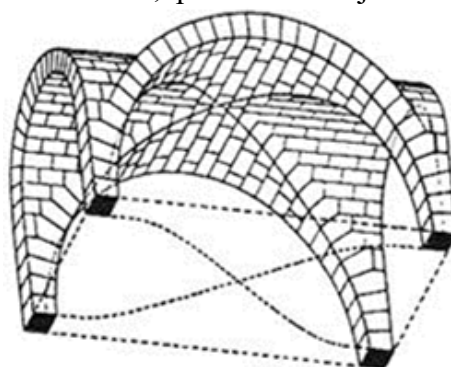
celou její zlatou éru od prvních stavitelů z panství Kapetovců až ke katedrálám v Upsale, Burgosu či v Praze.

Připojme ještě, že etymologie slova gotika vychází z latinského slova „gothicus“ a že bylo hanlivě používáno během 17. a 18. století italskými humanisty. Vymezovali tak období úpadku mezi antikou a renesancí. Termín gotika nebo ~~gotický se totiž vztahuje ke Gótům⁶~~ - gótské neboli barbarské umění. Narážejí na umění severských barbarů, kteří zničili svými nájezdy slavnou říši římskou. Gotický kánon je vedle románského, renesančního a barokního stylu považován za jeden ze čtyř velkých stylů a jako jediný nepochází z Itálie, ale z oblasti kolem Paříže. Dnes je synonymem pro jeden z nejosobitějších uměleckých projevů křesťanského Západu.

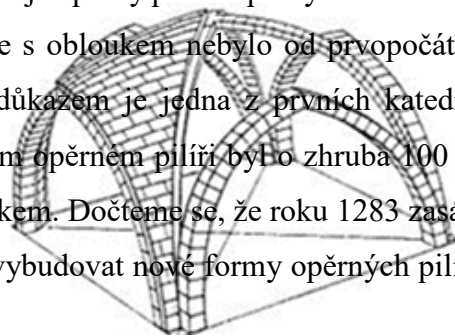

Abychom se mohli ponořit do hloubky gotického slohu, přiblížíme si jeho hlavní architektonické znaky. Jsou to zejména:

1. lomený oblouk - l'arc brisé
2. křížová klenba⁷ - la voûte sur croisée d'ogives
3. opěrný oblouk - l'arc-boutant
4. vnější opěrný pilíř - contrefort

Elementem nejviditelnějším a nejpozoruhodnějším je opěrný pilíř s opěrným obloukem. Dnes jsou všichni přesvědčeni, že použití opěrného pilíře s obloukem nebylo od prvopočátku systematické, ale prošlo dlouhým vývojem. Jasným důkazem je jedna z prvních katedrál v Noyonu. Na ní lze dokázat, že na původním primárním opěrném pilíři bylo zhruba 100 až 150 let později dostaven sekundární opěrný pilíř s obloukem. Dočteme se, že roku 1283 zasáhl katedrálu zničující požár. Tento požár donutil stavitele vybudovat nové formy opěrných pilířů a opěrných oblouků.

Křížová klenba se objevovala už v předchozím období před rokem 1100 na několika stavbách v Anglii nebo Normandii. První křížová klenba vůbec se objevila v Durhamské katedrále v severní Anglii. Stavba je datována mezi léty 1093 a 1104. Zásadní na této stavbě bylo, že celý strop hlavní chrámové lodi byl žebrováný. Totéž platí u příčné lodi neboli

⁶ Gótové podle tradice pocházeli z jižního Švédska a ostrova Gotlandu. Hráli důležitou roli v době stěhování národů v období 4. až 6. století.

⁷ Viz seznam obrazových příloh (obr.4).

transeptu a hlavního chóru (1104). Zavedení křížové klenby zde bylo naprosto unikátní a nové. Revoluční nová technika se začala pomalu používat i u dalších staveb v severní Evropě.

Lomený oblouk se běžně užíval již od konce 11. století.

1.2 Symbolika

Již v Bibli se dopátráme, že inspirace vycházela z dávné historie. První křesťanští stavitelé se nechali inspirovat stavbou Šalamounova chrámu⁸. V *Evangelii podle Jana* je magické číslo 144 spojené s Jeruzalémem. 144 loktů byly vysoké hradby nebeského Jeruzaléma. Spojitost je vidět u katedrály v Beauvais, jejíž klenba se zvedá do výšky 48 metrů, což je 144 stop královských. Podobnost je evidentní i u katedrály v Amiens. Klenba je vysoká 42 metrů, což je rovněž 144 stop ale římských.

Stejně tak je důležité si uvědomit orientaci křesťanských kostelů a následně katedrál. Vychází z židovských tradic a to tak, že vstup do lodi je orientován na západ a presbytář (též chór čili kněžiště s oltářem⁹) je na východě. Tato skutečnost nemá nic společného se světlem při ranní mši, ale připomíná vyvedení Židů ze západu z Egypta Mojžišem kolem roku 1260–1225 př. Kristem do země zaslíbené Kenaanské na východě, jejímž symbolem je právě oltář¹⁰.

Tyto nové křesťanské stavby se zásadně odlišovaly od pohanských chrámů (tzv. templa), jejichž posvátné prostory byly určeny výhradně božskému a byly izolované od věřících, kteří tam neměli přístup. Herodův chrám boha Izraele, který se stal inspirací křesťanských staveb, byl rozdělen na tři části. První byl prostor pronárodů, kam mohli vstoupit i pohané. Druhý byl vyhrazen pouze zdravým židovským mužům a třetím prostorem byla velesvatyně, místnost se zlatými zdmi. Ta byla od doby, kdy Nebúkadnesar ukradl Archu úmluvy prázdná a pouze jednou za rok sem mohl vstoupit velekněz, aby se zde nechal prostoupit Boží přítomností. V křesťanských bazilikách byl prostor vymezen na dvě části. Hlavní loď byla vyhrazena „laikům“, čili nezasvěcenému lidu, zatímco od lodě oddělené „presbyterium“ bylo určeno k liturgickým obřadům prováděným zaškolenou kategorií tzv.

---

⁸ Šalamounův chrám, který je známý také jako První chrám, je podle Bible prvním židovským chrámem v Jeruzalémě.

⁹ Viz seznam obrazových příloh (obr.3).

¹⁰ Seidl, Pavel. NNE. Projekt. Regnum Hierosolimitanum (2015-2019)

klérem. Ti nejzkušenější z nich, tzv. presbyteři, sloužili obřady, udělovali svátosti a jim se postupně začaly připisovat kněžské hodnosti, ale hlavně výsady.¹¹

Katedrála představuje prostor, kde můžeme pozorovat nespočet obrazových či číselných symbolů, které skrývají svá tajemství. Běžný návštěvník si projde katedrálu, ale očima zahlédne jen hrstku z nich. Ve skutečnosti na každém místě můžeme přemýšlet, co chtěli autoři vyjádřit. Katedrála je přísně naplánovaná. Rozhodující slovo zde dávala kapitula nebo biskup. Nebyla to kreativita umělce či mecenáše. Už velmi brzy, během druhého Nikájského koncilu v roce 787¹², bylo potvrzeno, že kompozice náboženských obrazů nebude v rukou umělců, ale bude spojená s principy katolické církve a náboženských tradic. Umění bude ponecháno umělcům, zatímco kompozice svatým otcům.

Katedrálu můžeme označit jako encyklopedii veškerého středověkého vědění. Středověký člověk nám zde nechal svědectví, jak tehdy žil, jak viděl svět a jak přemýšlel. Pro dnešní vědce není jednoduché ikonografie vyluštit. I když známe některé křesťanské příběhy, jako Narození Páně či nanebevstoupení Krista, bez dřívější znalosti středověké kultury či středověkých knih není možné tyto hádanky objevit. Například Tomáš Akvinský, Guillaume Durand (kolem 1230-1296), Jacques de Voragine (kolem 1230-1298) či Vincent de Beauvais (1184/1194-1264) nám luštění značně zlehčili. Tomáš Akvinský se ve svém nejvýznamnějším díle zaměřuje na náboženské otázky, problematiku Boha, jeho podstatu a existenci. Guillaume Durand se ve svém díle zaměřil na křesťanské teologické otázky¹³, a to především na středověké bohoslužby a jejich výklad. Jacques de Voragine ve svém díle *La Légende dorée* shromáždil legendy všech svatých. A na závěr Vincent de Beauvais rozdělil své dílo *Grand Miroir* na čtyři části¹⁴ - *Grand Miroir* přírody, vědy, morálky a historie. Všechna tato díla nám tvoří hlavní zdroj inspirace gotické ikonografie.

Rozdělení Vincenta de Beauvais můžeme aplikovat i na katedrálu. Ta je zrcadlem a trezorem historie, přírody, vědy a lidské morálky. Na přírodní motivy můžeme narazit na hlavicích sloupů, kde je vidět inspirace z antického umění, či kolem chrličů. Veškeré rostlinné či zvířecí motivy lze vidět v reálném, smyšleném, hybridním či obludném zobrazení.

¹¹ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Vyd. 2. [i.e. vyd. 3.]. Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Voznice: Leda, 2011.str. 68,118,119,120

¹² TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010.str.77

¹³ Dílo: *Rational des divins offices*

¹⁴ Quatre parties – le Miroir de la Nature, le Miroir de la Science, le Miroir de la Morale et le Miroir de l'Histoire)

Mezi příklady můžeme uvést pelikána, který krmí své potomstvo svou krví. Zobrazení představuje alegorii Krista vykupitele. Holubice zase označuje symbol čistoty a Ducha svatého. Jablko vnímáme jako symbol zla nebo mandragoru jako symbol smilstva či ďábla. Hodně zvířat je spojeno s charakteristikami člověka. Například býk symbolizuje sílu, medvěd odvalu, lev noblesu, králík je spojen se zbabělostí. Zrcadlo vědy představuje sedm učen – gramatiku, rétoriku, dialektiku, aritmetiku, geometrii, astronomii a hudbu. Vrchol těchto učen tvoří filozofie. Dialektika je spojená s ženou držící škorpióna nebo hada, symboly obezřetnosti a moudrosti. Geometrie je vyobrazena jako kompas nebo pravítko. Filozofii ztělesňuje žena, která v pravé ruce drží zavřenou knihu a na ní má knihu otevřenou. Na vyobrazení nesmí chybět ani manuální práce člověka. Často vidíme na jednom místě řemeslníky a jejich práci. Častým motivem je znamení zvěrokruhu. Vedle přírodních a vědeckých vyobrazení můžeme spatřit znaky morální jako stud, smilství, vytrvalost, vztek, pokoru, pýchu, zdrženlivost, skromnost, úměrnost, lakotu, svornost... Tato témata jsou často vyobrazena na středověkých tabulových oltářích. A samozřejmě nesmíme zapomenout historické zrcadlo. V katedrálách je možné vidět skoro na každém rohu témata, která se vztahují k Starému či Novému zákonu. Jako například život a poselství Ježíše Krista. Ježíšovo narození, poslední soud, ukřižování, vzkříšení nebo nanebevzetí. Společně s ním spojujeme evangelisty, apoštoly, demony a výjevy samotné Apokalypsy. Fascinuje nás až detailní zpracování postav, nástrojů a činností. Celkově odkrýváme šifry, symboly, legendy a odhalujeme tak každodenní život a myšlení člověka ve středověku.

Projevuje se, že katedrála je harmonická stavba spojená s člověkem. Už při její výstavbě architekti používali lidské míry. Lidské tělo bylo základním odrazovým můstkem pro jejich měření. Používané míry například ruce a jejich dlaně (8 cm), palce (3 cm), nohy (35 cm), kroky, lokte (52 cm)¹⁵. Všichni stavitelé sakrálních staveb si hráli s čísly. Především první dvacítkou čísel, nesla bohatou symbolickou hodnotu. Byl to objekt velkého zájmu a skutečná věda. Číslo jedna znázorňuje přirozeně božskou jednotku, podstatu světa, reprezentuje šifru samotného Boha. Podle křesťanství má v sobě člověk jen jedinou duši. Dvojka je číslo protikladu. Na katedrálách jsou ve velké míře zaznamenávány protiklady jako dobro a zlo, země a nebe, muž a žena, tělo a duše, a především světlo a tma. Trojka reprezentuje božskou trojici – otce, syna a ducha svatého. Je to číslo samotného člověka, protože se skládá z těla, duše a svědomí. Čtyřka představuje roční období, moc, rovnováhu, svět hmatatelný a pevný. Vrchol představuje pětka (2 + 3), symbol člověka, harmonie, božské milosti a vůle, vesmíru, lidského těla (dvě

---

¹⁵ Zde uvedené hodnoty jsou přibližné. Měnily se podle regionu a období.

ruce, dvě nohy a hlava), dále i jeho smysly – zrak, sluch, čich, hmat a chuť. Číslo šest podle Bible znamená nedokonalost, hřích či bolest. Číslo sedm označuje dokonalý svět. Podle Bible stvořil Bůh svět v sedmi dnech. Máme sedm dní v týdnu či sedm hlavních hříchů (lenost, hněv, nestřídmost, smilstvo, pýchu, lakomství a závist). Osmička je číslem znovuzrození. Číslo devět můžeme vnímat jako silnější číslo tři. Deset pak vyjadřuje úplnost a dokonalost. První, co nás napadne, je deset božích přikázání. Na závěr dvanáctka označuje svět a jeho cyklický děj (dvanáct znaků ve zvěrokruhu nebo dvanáct měsíců v kalendáři). A co nesmíme zapomenout zmínit je dvanáct kmenů izraelských či dvanáct apoštolů, kteří jsou především často zobrazováni na hlavních portálech do katedrály.

Dalším výrazným znakem, který můžeme v gotických katedrálách v severní Francii spatřit, je kult Panny Orleánské. Kapli, která jí je zasvěcená, a její sochu můžeme najít ve všech katedrálách. V každé je vyobrazena v jiné podobě. Příklad můžeme uvést katedrálu v Amiens. Zde Jana z Arku stojí s přilbou na hlavě a mečem v ruce.¹⁶

1.3 Jak šel čas

Gotická architektura a její vývoj je rozdělen do 4 fází. Jsou to:

1. Primitivní gotika (1130-1230)

Jak je uvedeno v úvodu, gotický styl se poprvé objevil kolem roku 1140 v okolí Paříže v opatství Saint-Denis. První křížové klenby byly upevněny na silných stěnách. To byl znak románské architektury. Gotičtí architekti navázali na románské architekty ze staveb v Normandii a Anglii, kteří navrhovali velmi silné zdi s proraženými otvory. Zeď ztenčili a uzavřeli ji zvenčí vitráží. Uvnitř vzniklo přítmí, které podle vnějšího osvětlení vytvářelo originální a různorodé efekty. U primitivní gotiky si také můžeme všimnout, že chybějí vnější opěrné pilíře a oblouky.

Po dlouhém období hledání, které začalo v anglo-normandské oblasti koncem 11.století, se gotická architektura konečně prosadila třemi ryze moderními stavbami postavenými v oblasti Île-de-France. V první řadě to byla již zmíněná stavba Saint-Denis a katedrála v Sens. V roce 1145 začíná katedrální stavba Panny Marie v Noyonu.

Za čím stojí opat Bernard? Tento církevní učitel zásadně ovlivnil stavbu křesťanských kostelů. Svatý Bernard z Clairvaux žil prostým a autoritářským způsobem života. Výrazně

---

¹⁶ Viz seznam obrazových příloh (obr.10).

se podílel na vzniku cisterciáckého řádu. Zemřel v roce 1152, ale během svého života založil přes 300 klášterů nebo opatství, ve kterých se dodržovala pravidla benediktinského řádu. Cisterciácký řád byl reformou benediktinské řehole. Hlavní motto benediktinského řádu znělo „ora et labora“ modli se a pracuj. Dodržovala se zde přísná pravidla. Mniši většinou pracovali na polích a pravidelně se modlili. Řád svá centra často zakládal na okraji měst, na nepřístupných místech, v oblasti lesů. Budovy byly často velmi stroze ozdobeny. Žádné sochy, jen bezbarvá okna a holý kámen. To byl cisterciácký řád. Činorodost svatého Bernarda z Clairvaux byla nesmírná. Byl jedním z organizátorů druhé křížové výpravy v roce 1147. S jeho působením byla spojená i velká expanze gotického stylu do Evropy. Gotika se dostala do Itálie (opatství Chiaravalle v Miláně nebo Fossanova), do Německa (Eberbach nebo Maulbronn), do Španělska (Poblet nebo Veruela), do Portugalska (Alcobaça), dále například i do Anglie (Fountains Abbey nebo Rievaulx).

2. Klasická gotika (1230-1300)

Toto období se právem nazývá zlatým obdobím katedrál.

3. Paprsková gotika (14. století)

Kolem roku 1230-1240 stavitelé již ovládají křížové klenby a opěrné oblouky. Vzniká paprsková gotika, která ukazuje, že je Francie bohatou a prestižní oblastí. Architektonické vychytávky a nové vzory pro tehdejší Evropu se vyvíjejí i v průběhu 14. století.

4. Plaménková gotika (15. století)

Stavby plaménkové gotiky řadíme přibližně do roku 1380 a doznívají v roce 1550. V této době se již začíná objevovat nový architektonický sloh – renesance.

2. Kostel nebo katedrála?

Proč se těmto výjimečným stavbám říká katedrály? Slovo katedrála vychází z latiny ze slova „Cathedra“, převzatého z řeckého „Kathedra“ a označuje vyvýšené místo, kde sedával král nebo biskup. Katedrála je tedy biskupský kostel diecéze neboli biskupství.

Ponoříme-li se do souvislostí, zjistíme, že první křesťané neměli žádná zvláštní místa, kde by se setkávali. Shromažďovali se v soukromých domech – nazývané *domus ecclesiae*, nebo se setkávali v podzemních prostorách hřbitovů-*catacombes*. Ediktem milánským v roce 313 ale dochází k zásadní změně. Konstantin I. vyhlásil křesťanství za státní náboženství pro celou římskou říši. Nyní bylo dovoleno křesťanům náboženství svobodně praktikovat. Bylo tedy potřeba míst, kde se budou pravidelně scházet. Inspirují se římskými bazilikami a stavějí své první kostely a katedrály.

České slovo kostel vychází z latinského slova „castellum“, což znamená tvrz nebo hrad. Kostely byly totiž v prvopočátku stavěny jako pevné zděné stavby, které měly obyvatelstvo ve středověku chránit proti přepadení. To samozřejmě nebyl hlavní účel kostelů. Zajímavostí je, že v jiných jazycích už pro kostel i církev existuje jen jedno slovo – například v němčině (kirche), v italštině (chiesa), v ruštině (cerkov), v angličtině (church), i ve francouzštině (église). Kostel je totiž stavba, ve které se schází církevní obec a společenství křesťanů ke mši. To je její hlavní účel.

V raných dobách křesťanství se křesťané scházeli v bazilikách. Zde se sloužily liturgické obřady, ale také, a to především, se tu křesťané mohli scházet podle tradice shromáždění věřících – odtud ekklésiá, *ecclesia*¹⁷, tedy církev. Nové stavby určené ke shromáždování a provádění kultu se tudíž jasně odlišovaly od pohanských chrámů, tzv. *templa*¹⁸. Postupem času se objevují názvy jako *ecclesia mater* (mateřský kostel), *ecclesia major* (hlavní církev) nebo *maxima ecclesia* (největší kostel). Termín katedrála je definitivně přijatý v třináctém století. Tento pozoruhodný titul jasně ukazuje, jak je biskup spojen se stavbou: měl slavnostní sál s vysokou lavicí a katedru. **Katedrála je tedy typem kostela. Je hlavním kostelem diecéze, tj. územím, kde biskup vykonává svou autoritu.**

---

¹⁷ řecky a latinsky shromáždění

¹⁸ z řeckého slova temno, které znamená dělit, oddělovat

3. Mezi nebem a zemí

Otevření staveniště bylo často závislé na ambicích jednotlivých biskupů nebo kanovníků. Každý si přál mít tu nejvyšší a nejkrásnější katedrálu. Města i biskupství sbírala prostředky, aby se mohl zbudovat největší a nejnádhernější chrám. Únavné románské kostely, které byly zjevně zastaralé a fádní, se staly minulostí.

Okolo stavby bylo možno vidět rušný stavební ruch. Na první pohled se mohlo zdát, že zde převládá všeobecný zmatek, ale každý dělník věděl přesně, co má dělat. Vládla zde přísná hierarchie. Pracovali zde specializovaní řemeslníci jako zedníci, kameníci, sochaři, přidavači¹⁹, tesaři, skláři, kováři ... Mimo ně se řemeslníci uplatnili například jako nosiči vody, dodavatelé vápna či kamene. Byl zde slyšet všudypřítomný hluk řezání, bouchání, kování, ale i dusání a řev koní.

3.1 Financování

Podle dochované literatury nestačila jen velká autorita a touha preláta ukázat světu, že právě v jeho městě bude stát ta nejkrásnější katedrála. K důležitým aspektům patřila víra lidí a všeobecné nadšení. Hned na začátku nemůžeme počítat s vládcem. Nebyl iniciátor ani dárce kapitálu, jako tomu bylo třeba ve Španělsku či v Anglii. Eventuelně mohl zasahovat do úředních plánů pro získání půdy, kde měl plánovaný monument stát. Místní biskup nevlastnil poklad a neměl takové příjmy, aby si stavbu mohl dovolit financovat sám. Většina příjmů města pocházela ze zemědělství, pronájmů půdy nebo třeba i z těžby dřeva. Záleželo na oblasti, jaké zdroje zde byly nejsilnější, a na schopnostech samotného biskupa. Bylo mimořádné a výjimečné, když se objevil prelát tak bohatý, aby své osobní bohatství investoval do katedrály.

Jestliže byla role biskupa na začátku hlavní, vzápětí ho nahradila kapitula (le chapitre) skupina kanovníků. Byla to důležitá a stálá instituce. Kanovníci v ní zaručovali, že i po smrti biskupa bude stavba pokračovat. Vzácně existovaly případy, kdy se skupina snažila stavbu brzdit, pozastavovat nebo úplně zrušit. Během středověku neměla kapitula čestnou funkci, jak ji známe dnes, ale bylo to seskupení, které dokázalo uniknout z biskupského dozoru. Jejich členy můžeme právem nazvat jako pravé stavitele katedrál, kteří často investovali své vlastní finance. Byli opravdu tak bohatí?

---

¹⁹ gâcheur de mortier – pomocní stavební dělníci – byli nepostradatelnou součástí stavby, pravé ruce zedníků, míchali stavební materiály, prováděli bourací práce, dopravovali stavební materiály

Samozřejmě, že ve všech časových periodách existovala období více či méně příznivá k investování a stavbám. Byla to skupina faktorů, které ovlivňovaly život obchodníků a investorů – vztahy ve městě, klimatické změny, vlivy královského dvora, schopnosti a zkušenosti jmenovaných architektů, dodavatelů materiálu, umělců a dělníků. Kapitula pomáhala biskupovi v řízení biskupství. Ten získal již od roku 800 finanční nezávislost mající oprávnění mít doživotní právo na nemovité majetky. V desátém století měli kanovníci už možnost oddělit své příjmy od biskupských, a kapitula tak získala obročí²⁰. Získávali důchod spojený s vykonáváním církevních úradů (příjem za zásluhy). Tato změna hrála významnou roli. Nezávislé finance tak mohli použít na katedrály a řízení prací kolem nich. Kapitula vlastnila darem jejích členů nebo dědictvím pozemky, vodní toky či mlýny a díky tomu přirozeně přispívala k celkovému hospodářskému rozvoji města.

Ve chvíli, kdy finance chyběly, čekala iniciátory zkouška vynalézavosti. Organizovali sbírání milodarů v kostele, prodávali odpustky, prováděli kampaně na svaté relikvie, které vzápětí vystavovali pro darování příspěvků. Jinak musela být stavba zastavena na několik měsíců dokonce i let. Dluhy se dědily z generace na generaci. Například katedrála v Beauvais musela zůstat nedokončená a v takovém stavu se nám dochovala až do současnosti.

Rozpoutal se všeobecný boj o získání financí všude, kde se dalo. Významné dary dávaly cechy, ale na oplátku chtěly privilegia ve městě. Stejně, tak bohatí šlechtici a obchodníci soutěžili mezi sebou a chtěli ukázat ostatním, že „mají na to“ darovat peníze na stavbu katedrály. Sociální nátlak byl všudypřítomný. Dárci si pak přáli zanesení svého jména do kroniky nebo rovnou jeho vyrytí do kamene. Silný argument pak měli ti, kteří neměli čisté svědomí a báli se, že půjdou do pekla, jestli nepřispějí. Příмым finančním zdrojem bylo vybírání daní a desátků. Tyto fondy ale jen málokdy stačily. Pro větší výnosy biskupové a klerici organizovali honbu za dary. Někdy byly naturálního charakteru, jako koně, osli, ovce, drůbež, maso a samozřejmě nesmělo chybět víno a pivo. Náramky, medaile, náhrdelníky a další předměty byly často směňovány na peníze.

Co tvořilo značnou finanční sílu, pravý motor stavby katedrál, který řídil a financoval dělníky, byla tzv. fabrika „conseil de fabrique ou la fabrique“²¹. Skupina kleriků a laiků. Můžeme říci propojení světské a duchovní správy. Až do 12. století kanovníci nehráli důležitou

---

²⁰ čili prebenda je církevní důchod spojený s vykonáváním církevního úradu

²¹ *Le petit Larousse illustré: en couleurs : 1997*. Paris: Larousse, 1996. Dictionnaire encyclopédique Larousse.str.425

roli, ale začátkem 13. století jsou hlavními hybateli staveb. Stávají se opravdovými vedoucími staveb a mezi sebou si volí nejvyššího, kterého nazývali – maître de l'ouvrage ou maître de la fabrique. Jeho mandát trval dva či tři roky. Šéf stavby, kapitula nebo la fabrique, měl na starost finanční prostředky a veškeré práce kolem katedrály. Starali se o nákup materiálu a jeho import na požadované místo. Stavitel se musel řídit požadavky kanovníka. Ten měl na starost veškeré finance.

Velkou část bohatství a financí také získávali z cest na východ. Středověké křížové výpravy do Svaté země ovlivnily celou středověkou Evropu, a tím i gotiku. Jeruzalém byl v té době vnímán jako „pupek světa“. Je nepochybné, že umění a architektura orientu ovlivnily i naši evropskou kulturu.

3.2 Život stavitele

Historie dokládá, že práce dělníka katedrály je přesně rytmičtější a začíná ráno odbytím zvonu. Pracuje od rána do západu slunce. Přibližně dvanáct hodin. V zimě pak devět hodin, kdy záleželo na počasí. Během zimy byly práce zpomaleny či úplně pozastaveny z důvodu sněhu a ledu. Například anglické listiny datované rokem 1370 potvrzují, že dělník měl hodinu na oběd a pak ještě čtvrt hodiny odpolední pauzy na občerstvení. Zakázané bylo pracovat v neděli (den našeho Pána) a během svátků.

Většinu času stavitelé trávili na stavbě nebo v tzv. la loge. Byla to dřevěná nebo kamenná bouda, která byla situována nedaleko stavby. U jedné stavby jich mohlo být i více. Zde si ukládali své nástroje, jedli, odpočívali anebo přečkávali špatné počasí. V lóži ale dělníci nespali. Na noc chodili spát k obyvatelům města, nebo do dřevěných nocleháren. Lóže byla bezpochyby místem, kde se dělníci scházeli a diskutovali o běžném životě a svých řemeslech. Navzájem si pomáhali, byli oddáni své práci a zároveň dodržovali morální a pracovní zásady. V lóži fungovala přesná pravidla a organizace. Součástí byli mistři (le maître), společníci (le compagnon) a učňové (apprenti). Mistr předával tajemství svého umění a řemesla společníkovi a učňovi. Vše dělal zadarmo.

„Aucun artisan ou le maître n'exigera d'argent de la part d'un compagnon pour lui montrer ou enseigner quelque chose relative à la maçonnerie.“ (Ordonnances de Strasbourg)²²

---

²² TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010.str.60

Byl garantem svého postavení a tradic s jeho řemeslem spojených. Učeň se učil řemeslu pět až sedm let. Potom, co se stal společníkem, mohl pracovat pro svého mistra, anebo na přání stavbu opustit a cestovat. Zvláště kameníci a zedníci milovali cestování, aby se učili nové techniky, se kterými se vraceli za svým mistrem nebo pokračovali do dalšího města. Díky velké migraci dělníků neexistovala velká sdružení či spolky.

Co se týká výplaty, je těžké určit přesnou tabulku odměn. Existovalo několik variant a samozřejmě záleželo na naturálních výhodách (jídlo, pití, dřevo na vytápění či oblečení), které dostávali. Rozdělujeme dva hlavní typy výplaty. Plat za práci anebo peníze na ruku za den (paušální). Můžeme pravděpodobně říci, že všechny dělníky – kameníky, zedníky, tesaře, kováře, skláře a architekty se snažili co nejlépe platit, protože panovníci, biskupové, preláti, zadavatelé byli závislí na jejich kvalitách a dovednostech. Šlo o to, aby budoucí katedrála tu byla navěky.

Architekt byl velice uznávaný a nebylo jednoduché dobrého architekta najít. Musel být skvělý organizátor, kreslíř, stavař, obchodník a ekonom. Řídil práce, vybíral materiál a jednal s biskupy, preláty či sponzory. Musel mít i teologické, literární a filozofické znalosti. Ve společnosti měl výjimečné postavení a výhody. Dostával stravu, oblečení, byl osvobozen od daní a většinou přespával u bohatých dvořanů. Získával každodenní plat a každoroční prémie.

Na začátku věků katedrál nebyla jména architektů známa. Postupem času se ale tato skutečnost mění. Mezi nejznámější patří Villard de Honnecourt. Narodil se v Picardii a žil ve 13. století. Zanechal po sobě složku 33 pergamenů²³, kde jsou zachycené architektonické nákresy staveb²⁴, strojů, soch a vedle nich poznámky. Tento nálezn můžeme označit jako knihu stavitele. Je tato kniha ale opravdu věrohodná? Nejsou to jen nesmyslné náčrty nadšence, který měl rád architekturu? Bohužel současná generace vědců nálezn zpochybňuje. Jako například Eugène Viollet-le-Duc (1814-1879), francouzský architekt a historik. Nemyslí si, že je to teoretické album architekta, ale spíš amatéra, klerika, který byl okouzlen konstrukcí katedrál. Bohužel k němu nemůžeme přidělit žádnou stavbu. Zajímal se zejména o katedrály v Remeši,

---

²³ *Le Carnet de Villard Honnecourt* – dnes můžeme nahlédnout do složky ve Francouzské národní knihovně (Bibliothèque nationale de France)

²⁴ Viz seznam obrazových příloh (obr.8).

Chartres a Laonu. Přes všechny pochybnosti je to ale bezpochyby nenahraditelný zdroj z období středověku, kde můžeme vidět úchvatné nákresy a techniky té doby.

3.3 Řemesla

Velice zajímavá je hierarchie řemeslníků. Na staveništi spolu koexistovaly skupiny řemeslníků, kteří vykonávali především řemesla z kamene či dřeva. Celkem na stavbě katedrály primárně pracovalo až 17 řemesel. Sekundárně pak můžeme do budování katedrál zařadit například restaurační, hospodská, ubytovací zařízení, pekaře, řezníky, ale i cizince, kteří udržovali životaschopnost staveniště a celého města.

Jsou rozdělení podle řemesla zpracovávajícího kámen, maltu, dřevo, výzdobu a ostatní. První zásadní věcí bylo najít správné místo, kde bude katedrála stát. Velmi často docházelo k přestavbám starých románských kostelů, jejich zbourání a nahrazení novou katedrálou. Pak přišli kopáči (les terrasiers), kteří vytvořili základy. Na kámen se zaměřovali na okraji města těžaři. Kameníci tvořili v lomech ateliéry a otesávali bloky kamene. Kámen pak dodávali zpracovatelům kamene a sochařům do místa stavby. Na staveništi byl každý kámen označen značkami. Byly to jednoduché znaky a byly hojně používané po celé Francii. Značky byly velmi staré a dnešní archeologové jim někdy přidělují i náboženský, rituální či magický význam. Každý kámen nesl tři hlavní značky. První byla značka lokace původu kamene, tedy kde byl kámen vytěžen. Druhá značka patřila místu, kde bude kámen definitivně zasazen. Zpravidla to byl třeba malý trojúhelník, jednoduché vlnky, linie, kříž, šíp či různé ornamenty, označující budoucí pozici kamene. Nejpopulárnější byl znak ve tvaru V nebo hvězda. Poslední značka náležela zpracovateli kamene, u kterého se mohla objevit i značka výpočtu odměny za zpracování příslušného kamene. Každý kámen byl podepsán. Byla to známka garance pravosti každého kameníka. Mezi těmito třemi hlavními značkami jsme ale mohli narazit i na značku mistra, sochaře nebo označení pocty. Mistr v tomto případě na kámen vyryl malý znak nebo erb. Pro současné archeology skrývají znaky tajemství a je vzrušující hledat shodné znaky a jejich možný smysl a výklad ve všech katedrálách.

Sochaři pracovali vně nebo uvnitř katedrály celý rok. Změnu pro ně znamenalo během 13.století používání barev. Užívání barev tak získalo striktní pravidla a skrytou symboliku. Význam barev u katedrál je následující: žlutá nebo zlatá symbolizovala inteligenci, moc, slávu či ctnost. Bílá nebo stříbrná byla spojená s čistotou, ryzostí, přímostí, moudrostí a rozvážností. Černá označovala zármutek, ale i vůli. Zelená poukazovala na naději, svobodu, radost či veselí. S červenou byla spojená laskavost, almužna a vítězství. Modrá nebo azurová označovala nebe,

věrnost, vytrvalost. Poslední fialová či purpurová odrážela suverenitu, nejvyšší vládu a nejvyšší moc. Bohužel ale současný návštěvník a badatel vidí jen částečné motivy či barvy u pilířů, hlavic, chrličů, štítů a miliónů soch, protože svou původní zářivost, barevné stíny a mnohobarevnost už ztratily.

Dřevo obstarávali a zpracovávali tesaři. Byla to skupina relativně privilegovaná jako ti, kteří pracovali s kamenem. Tato dvě uskupení až do konce 19. století můžeme označit jako mistry cechů. Práce na sebe navazovaly a jeden dělník byl závislý na práci druhého. Na vrcholu tesařů byl mistr. Byl to opravdový technik, který kreslil a vytvářel dřevěné konstrukce, zdvihací nástroje a lešení. Jeho konstrukce musely podepírat budoucí oblouky, klenby a stěny. Bylo potřeba suché dřevo vysoké kvality. Hlavním úkolem tesařů bylo vytvářet kostru, tu pak následně pokrývači „oblékali“ do olova (plomb) či břidlice. Jestli bude střecha z olova, břidlice či střešních tašek, záleželo na regionu. Tito tesaři museli být technicky velmi zdatní a často přebírali zkušenosti z lodního tesařství. Kde byla silná námořní tradice, jako třeba v Normandii či Bretani, pracovali konstruktéři lodí a kostelů společně. Maltu připravovali pomocní dělníci – přidavači, kteří pomáhali zedníkům.

Další nedílnou součástí budování byli truhláři, klempíři, kováři ale třeba i zámečníci. Truhláři měli na starost zpracování dřeva, u kterého hlídali kvalitu a aby bylo perfektně suché. Klempíři pracovali ve vysokých výškách, na hřebenech střech, kde připevňovali chrlice, fiály, ozdoby na věžích nebo křížové kytice²⁵. Být kovářem bylo nejstálejší řemeslo. Vyráběli mříže, opravovali nástroje dělníků či kovali hřebíky. Zámečníci měli na starost klíče, ozdobná kování, zámky, kterými opatrovali dveře do katedrály či trezorů, kde byly uchovávány posvátné a vzácné předměty či ostatky svatých.

Na vrcholu této pyramidy zásluh byli umělci – malíři, sochaři a hlavně skláři. Ti všichni dokázali udělat z katedrály opravdový umělecký skvost. Skláři vytvářeli vitraje. Pracovali v lóži při katedrále, podobně jako kameníci. Prvně bylo sklo vyráběno a zpracováváno ve sklářských hutích. Až potom byly finální úpravy tvořeny u katedrály. Sklář barvil malé kousky skla pomocí pudru z květin nebo minerálů. Sklo bylo řezáno podle vzoru. Byly vytvářeny cca 20 centimetrové kousky. Ty pak byly po jednom skládány do panelů. Tento proces byl předáván z generace na generaci ústně, a ještě dnes způsob vytváření některých

---

²⁵ des épis de faïtages – zdobné aplikace nad fiálou v podobě okvětních lístků

barev nebyl rozluštěn. I přes dechberoucí krásu, kterou umělci skláři vytvářeli, byli bohužel z velké části anonymními autory.

3.4 Materiály

Každý stavitel musel zajistit kvalitní dřevo, kámen a dobře zpracované železo a olovo, aby mohl realizovat tak monumentální stavbu, jako byla katedrála. Najít správné suroviny byl základní, klíčový a rozhodující úkol. Někdy mohli použít materiály z dávných antických městských ruin. Tak tomu bylo například při výstavbě katedrály v Beauvais. Stávalo se to ale minimálně a většinou museli suroviny dovážet. Transport byl dost nákladný a byl možný dvěma způsoby. První možností bylo po zemi. Tento způsob byl takřka nevyhnutelný. Vozy byly taženy dobyt看em – koněm či volem. V Laonu, kde se katedrála nachází na vrcholu strmého kopce, byla tažná síla nenahraditelná, a dokonce šestnáct kamenných soch volů můžeme dodnes vidět u věží katedrály, čímž sochaři chtěli připomínat jejich výjimečnost. Metr krychlový vážil 1 500 kilogramů a bylo velmi složité na chaotických cestách, které byly většinou nezpevněné, náklad udržet. Dva koně táhli 2 500 kilogramů kamene. Ujet 18 kilometrů trvalo celý jeden den. Druhou možností byl dovoz po vodě. Ten byl mnohem jednodušší a ekonomičtější, ale jen za podmínky, že řeka byla kousek od lomu. I přes tuto těžkou práci, ale bohužel nebyli dodavatelé placeni lépe než dělníci u katedrály.

Na začátku věků katedrál bylo primárně používáno dřevo, které bylo postupem času více a více nahrazováno kamenem. Ve zlatém věku tedy hráli prim kameníci. Dřevaři tak ztrácejí první pozici ve skupině řemeslníků, ale i přesto bylo dřevo zásadní u vytváření koster, opěrných pilířů a oblouků. Používaly se duby, buky, kaštanovníky, jasany nebo borovice. Další významnou surovinou byl kov. Cisterciáckí mniši rozvinuli jeho produkci a díky nim se začal ve velké míře používat i u katedrál. Během středověku cisterciáci postavili hutnické ateliéry, kde v pecích dokázala teplota stoupnout až na 1 200° stupňů. Mezi hlavní kovy patřilo železo, které bylo používáno ve formě hřebíků nebo okovů ke zpevnění stěn a kleneb. Železo bylo například hojně využito u katedrály Notre-Dame de Paris, kde celý závěr chrámové lodi je ze železa. Kov začal být velmi oblíbený zvláště u nástrojů, zpevnění opěrných pilířů, oblouků a oken. Zaručoval neohebnost velkých skleněných stěn. Díky tomu mohly na začátku 13. století vzniknout obrovské skleněné vitráže a rozety (symbol věčnosti a nekonečna), které můžeme obdivovat v Chartres s délkou 13,60 metrů nebo ve Strasbourgu s délkou 14 metrů. Kde

můžeme velký železný zpevňovací systém²⁶ vidět dodnes, je u katedrály v Beauvais. Opěrné systémy²⁷ jsou zde velkolepé a jejich velký počet dělá z katedrály velké železné monstrum. Každá malá trhlina je zde zpevněná. Druhým kovem bylo olovo. To se především používalo na střechách, například v podobě plátů, ozdob nebo okapů.

---

²⁶ Viz seznam obrazových příloh (obr.14).

²⁷ Viz seznam obrazových příloh (obr.20).

4. Autentické hledání tajemství katedrál během mého pobytu ve Francii

Jádro této práce se skrývá v tabulce²⁸, která ukazuje společné a odlišné rysy jednotlivých vyvolených katedrál. Během mého pobytu ve Francii jsem si vybrala k bádání devět katedrál. Zaměřila jsem se u nich na deset hlavních aspektů – položení základního kamene, rychlost stavby, celkovou délku, výšku klenby, postavení vnějších pilířů a oblouků, počet lodí, světelnost, monumentalitu, specifika a katastrofy. Na závěr bude uveden i můj osobní pocit ze stavby. U specifík, která nejsou jasně daná jako je například světelnost či monumentalita, je vytvořena hodnotící škála od čísla 1 až 5, kdy číslo 5 označuje největší monumentalitu a naopak číslo 1 nejmenší. Na začátku se zaměříme na to, co všechny katedrály spojuje, a dále pak porovnáme jejich rozdílné rysy. Tabulka nám přehledně ukazuje každou z katedrál a její hlavní charakteristiky.

První gotické katedrály ve Francii, na které se zaměřujeme jsou následující:

1. LA CATHÉDRALE SAINT-ÉTIENNE DE SENS
2. LA BASILIQUE CATHÉDRALE SAINT-DENIS
3. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE NOYON
4. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE PARIS
5. LA CATHÉDRALE SAINT-PIERRE DE BEAUVAIS
6. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE REIMS
7. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME D'AMIENS
8. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE CHARTRES
9. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE LAON

Jedna z hlavních charakteristik, která spojuje všechny katedrály, je jejich umístění. Všechny tyto katedrály jsou vybudovány na severu Francie nebo okolo Paříže. Je zcela evidentní, že první gotické katedrály se stavěly právě zde. Důležité je si uvědomit, kde jsou regiony vzniku gotiky. Jedná se o oblasti od města Senlis až po Remeš na východě, Étampes na jihu, Vernon a Gournay na západě a Amiens, Péronne a Saint-Quentin na severu. Střed tvoří opatství Saint-Denis. Města společně vytvářejí pomyslný kruh, kde se stavitelé snažili aplikovat

---

²⁸ Viz seznam obrazových příloh (obr. 1).

křížovou klenbu. Staly se tak vzorem pro zbytek Francie a celou Evropu. Dalším společným znakem je počet lodí v interiéru stavby. Trojlodní typ stavby je základním rysem gotické architektury a my můžeme vidět, že ani jedna katedrála není výjimkou. Uprostřed se nachází podlouhlý prostor-jedna hlavní loď a na ní jsou připojeny zleva a zprava lodě boční. Lodě jsou odděleny řadou pilířů a sloupů. Můžeme najít až pětilodní či sedmilodní katedrály. Pětilodní katedrála je například chrám sv. Barbory v České republice nebo katedrála svatého Petra v Kolíně nad Rýnem v Německu. Až sedmilodní stavbu můžeme navštívit v Belgii. Zde se jedná o stavbu Panny Marie v Antverpách.

Položení základního kamene

Položení základního kamene je důležitým rysem sloužícím k tomu, abychom viděli stáří jednotlivých katedrál. První *lapis primarius*²⁹ byl položen v opatství Saint-Denis (1130-1144) ležícím severně od Paříže. Na tuto stavbu pak navázala stavba katedrály v Sens (1140) situovaná jihovýchodně od Paříže. Pomyslný stupeň vítězů uzavírá katedrála v Noyonu, vystavěna severně od Paříže (1144). Všechny tyto katedrály jsou primitivní a mají ještě silné prvky románské architektury. Můžeme zde například najít náznaky křížových kleneb. Převládají ale ještě klenby románské. Vnější pilíře a oblouky jsou masivní, neodlehčené a těžkopádné. Světelnost uvnitř staveb je minimální. Díky dataci můžeme rozdělit katedrály do dvou generací. První generaci staveb uzavírá katedrála v Laonu, která se začíná stavět v roce 1160. Od roku 1160 můžeme hovořit o druhé generaci, kdy jsou gotické prvky už používány v plné míře a jsou dále vylepšovány. Jedná se především o stavby v Remeši, Amiens a Beauvais. Představují pomyslný vrchol gotické architektury. Dvě charakteristiky je oddělují od předešlých staveb.

1) Použití triforia³⁰ nad kaplemi ochozu.

2) Pilíře jsou opevněny svazkem oblouků (svazky sloupů po obvodu pilíře³¹) a vedou až nahoru ke klenbě což jim dodává iluzi odlehčení. Naoko pilíře nevypadají masivně. Je to typický znak gotické architektury během 13. století.

²⁹ Lapis primarius neboli základní kámen se pokládal v českých zemích na začátku výstavby u církevních staveb se silným křesťanským kultem během 10. století.

³⁰ ohoz-úzká chodba – probírající v tloušťce zdi pod okny hlavní lodi a nad arkádami lodí bočních (triforiová galerie)

³¹ des faisceau de colonnettes

Rychlost stavby

Druhým aspektem je rychlost stavby. Z tabulky vidíme, že postavit katedrálu trvalo dlouhá desetiletí až staletí a nebyla to rychlá záležitost. Záleželo na technických a finančních možnostech. Rekordně nejkratší dobu se stavěla katedrála v Amiens. Je to až neuvěřitelné, že největší kostel ve Francii se stavěl pouhých 49 let. Musíme si uvědomit, že se nejednalo jen o hlavní části katedrály, ale musíme započítat i věže, fasády a křížení. Mezi katedrály, kde šly práce nejpomaleji, patří katedrála v Sens a v Beauvais.

Katedrála v Beauvais³² patří mezi speciální případy. Nebyla nikdy dokončena. Chybí zde hlavní loď (la nef). Co je zde zachováno, je presbytář neboli chór, severní a jižní vchod, závěr chrámové lodi s jednotlivými kaplemi a křížení. Tato katedrála je velmi nestabilní a „křehká“. Její interiér i exteriér jsou zpevněny železnými systémy.

Délka stavby

Za nejdelší katedrálu můžeme považovat katedrálu v Remeši (149,17 m). Na druhém místě stojí katedrála v Amiens (145 m). Naopak nejkratší najdeme v Beauvais (72,5 m), kde chybí celá hlavní loď.

Výška klenby

Jedním z nejdůležitějších aspektů, které můžeme u katedrál pozorovat, je výška klenby. Je to zásadní parametr, který nám ukazuje vývoj jednotlivých staveb a jejich schopnost přiblížit se co nejblíže nebesům. U primitivní gotiky se výška kleneb pohybovala kolem 20 m. Příkladem je katedrála v Noyonu s výškou 22,73 m. Řadíme ji mezi nejmenší katedrály. Následuje Laon a Sens s 24 m. Pomyslný střed náleží katedrále v Paříži (33,5 m) a Chartres (37,50 m). Nejbližše Bohu se přiblížily katedrály v Amiens (42,30 m) a Beauvais (48,5 m). V Beauvais se nachází nejvyšší klenba v celé Francii.

Vnější opěrný systém³³

Vnější opěrné pilíře a oblouky^{34,35} jsou dalším typickým znakem a jedním z nejviditelnějších symbolů gotické architektury.

---

³² Viz seznam obrazových příloh (obr.19).

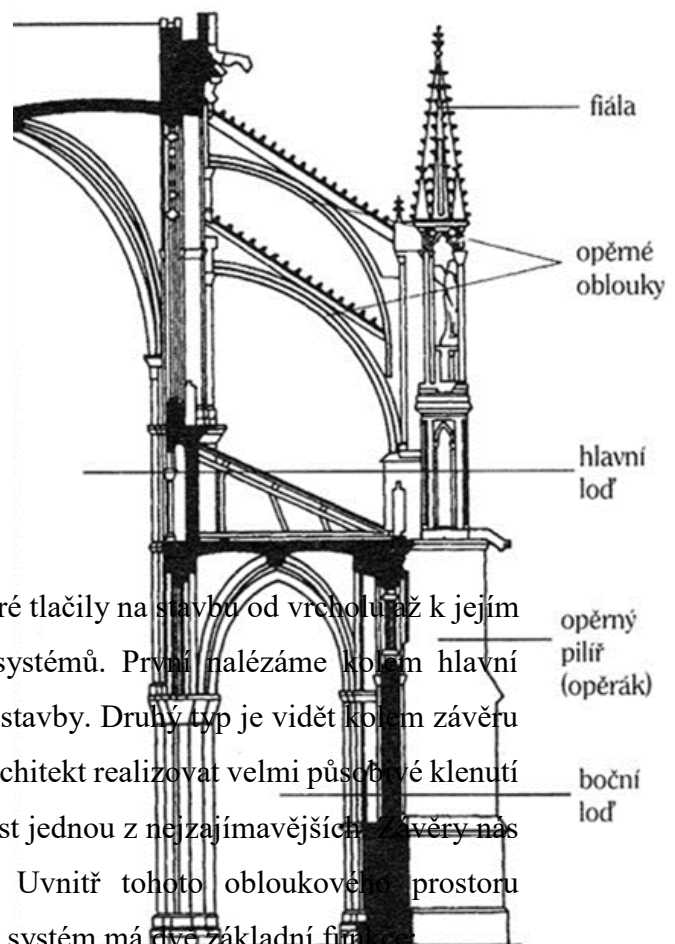
³³ Viz seznam obrazových příloh (obr.23).

³⁴ Viz seznam obrazových příloh (obr.5).

³⁵ Viz seznam obrazových příloh (obr.6).

Opěrný systém³⁶ v exteriéru se skládá z:

- 1) opěrného pilíře neboli opěráku – contrefort
- 2) opěrného oblouku – arc-boutant
- 3) fiály – pinnacle
- 4) triforia – tribune
- 5) boční lodě – bas-côté
- 6) střechy – toit

Katedrální opěrný systém sloužil k rozložení sil³⁷, které tlačily na stavbu od vrcholu až k jejím základům. Můžeme rozlišovat dva typy opěrných systémů. První nalézáme kolem hlavní chrámové lodi. Většinou se oblouky nacházejí blízko stavby. Druhý typ je vidět kolem závěru chrámové lodi a má obloukový charakter. Zde mohl architekt realizovat velmi působivé klenutí a když se procházíme kolem katedrál, je právě tato část jednou z nejzajímavějších. Stavby nás uchvacují svojí monumentalitou a dekorativností. Uvnitř tohoto obloukového prostoru se nacházejí jednotlivé chrámové kaple. Tento opěrný systém má dvě základní funkce:

1. funkce stabilizační – Tlak na stavbu byl obrovský a stavitelé museli zajistit stabilitu obvodové hlavní zdi stavby. Jestliže chtěli budovat vysoké katedrály, bylo rozložení sil rozhodující a byla zde zapotřebí určitá architektova zručnost. V románské architektuře vnější systém neexistoval a kostel byl ohraničen jednoduchou zdí. Střechu držely vnitřní pilíře, klenby a veškerá síla byla soustředěná ve svornících. Stěny musely být tlusté, aby zajistily udržení kleneb a střechy. Románský sloh se zaměřil na odolnost konstrukce a gotický sloh pak na účelnost. Gotika se nezaměřila na sílu zdí, ale na jejich ztenčení a vytvoření pilířů, kleneb a opěrných vnějších pilířů, které umožní budovat stavby více do výšky. Otevřel se tak i prostor pro velké okenní tabule. Stabilita takového systému závisela na integraci sil a sil opačných. Klenba tlačila na zeď hlavní lodi. Kdyby stavěli budovu stále výš a neřešili rozložení sil, v klenbě by se vytvořily trhliny a došlo by ke katastrofě. Tak tomu bylo například v opatství Cluny³⁸, kvůli proboření klenby hlavní lodi kolem roku 1125 byli stavitelé nuceni během oprav

³⁶ Le contrebutement

³⁷ Viz seznam obrazových příloh (obr. 7).

³⁸ HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris : Guy Trédaniel, 2012. str. 64

použit vnější opěrné systémy, které byly na svou dobu výrazně viditelné. Vnější opěrný systém tlačil na klenbu, a společně tak vyrovnával síly uvnitř stavby.

2. funkce umělecká – Další funkcí, která se postupem vývoje systému objevila, byla funkce umělecká. Vizualní podoba a schopnost pro zdobný detail nás fascinují. Je to element, který výrazně odlišuje stavby románské. Opěrné pilíře nejsou vynálezem gotické architektury. Hlavní princip je znám už kolem 10. století v Byzanci. Rysy můžeme vidět na západní fasádě baziliky sv. Sofie v Konstantinopoli vystavěné v 5. století³⁹. Nevíme, jestli byla tato technika vypůjčena z východu, nebo se vyvíjela v Evropě nezávisle. Nicméně můžeme konstatovat, že v gotické architektuře byl dohnán systém opěrných pilířů k dokonalosti. Zvláště se to týká ozdobných věžů. Typickým příkladem jsou fiály⁴⁰. U prvních gotických staveb je opěrný pilíř ještě bez fiály a působí masivně. Ozdobná věž pak přidává na lehkosti, celkové vzdušnosti stavby. Příkladem takové dekorované fiály je katedrála v Remeši, která je osmiúhlá. Jsou zde umístěné sochy andělů a fiály jsou květinově zdobeny. Existuje několik druhů opěrného systému. Začínaly u jednorůžňových oblouků. Postupně vidíme několik pater.⁴¹ Stavitelé přidávali jak do výšky, tak do šířky. Můžeme narazit i na zdvojené opěrné pilíře.

Nazřícet se zaměříme na jedny z prvních pilířů a oblouků. Jedná se o katedrály v Sens, Saint-Denis, Noyonu, Laonu a Chartres. Všechny tyto katedrály mají opěrný systém blízko hlavní zář. I přes blízkost sloupů, oblouky u některých katedrál už jsou vícestupňové, jako například u katedrály v Chartres. Někde můžeme fiály vidět, ale jsou ještě jednodušeji řešené nebo úplně chybí, jako například u katedrály v Laonu. Katedrálu v Noyonu v roce 1293 zasáhl požár a kvůli němu museli stavitelé použít při její rekonstrukci nový opěrný systém⁴². Dynamický rozvoj opěrného systému pak probíhá u katedrál v Paříži, Beauvais, Remeši a Amiens. U všech těchto katedrál můžeme pozorovat hlavně smysl pro detail a každý oblouk zde má základní a důležité postavení, aby se stavba nezhroutila. Vícestupňové oblouky nám rozšiřují stavbu do délky, ale zároveň nevypadá masivně. Vytvářejí iluzi odlehčenosti. Oblouků je velký počet a prostory mezi nimi jsou vzdušné, protože nejsou vyplněny zdivem. Architektonický vývoj opěrných systémů vidíme u katedrály Notre-Dame v Paříži

³⁹ HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris : Guy Trédaniel, 2012. str.64

⁴⁰ le pinacle

⁴¹ Viz seznam obrazových příloh (obr.6).

⁴² Le Goff, Christine.[film] *Les cathédrales dévoilées*: [DVD]. Glasmann Gary. France: ARTE France, TELEFRANCE,CFRT,PROVIDENCE PICTURES FILM 2010. ARTE ÉDITION. Durée du DVD 2 heures. Version française.

a u katedrály v Beauvais. **V Beauvais jsou víceúrovňové oblouky krátké a jsou blízko hlavní zdi. Naopak u katedrály v Paříži jsou hlavní oblouky daleko od zdi⁴³ a vzniká tak i větší prostor pro vitrážní zdobná okna.** Díky velké výšce katedrály v Amiens a stejně tak u katedrály v Beauvais je typické, že jsou oblouky kratší a vidíme velký počet fiál a věžiček, které nemají jen ozdobnou funkci, ale slouží i ke stabilizaci stavby.

Světelnost

Sedmým pozorovacím elementem uváděným v literatuře je světelnost. Je to jeden z důležitých znaků, které lze v katedrálách pozorovat. Můžeme tak přibližně odhadnout z jaké doby katedrála pochází. Jestli se blíží spíše k románským kostelům, nebo se jedná o plaménkovou gotiku. Architekti se postupem času snažili do katedrál vpustit co nejvíce světla. Díky objevení křížových kleneb a opěrného systému ztratily zdi svou hlavní funkci. Vytvořily se tak na stranách zdi velké prostory, kde mohli skláři ukázat své umění. Hra světél slunečních paprsků dodávala katedrále výjimečnost a dodnes uchvacuje proudy turistů od úsvitu do soumraku. Technika vitráží se objevuje už v románském období, ale byla aplikována jen v malé míře. Nemůžeme mluvit o neobyčejných světelných efektech, jak je tomu u gotického umění. Až zde můžeme hovořit o obrovských průsvitných mozaikách, které byly složeny z velkého počtu fragmentů barevného skla. Ty byly vloženy do olověných ornamentů. Často si myslíme, že vitráže slouží jako dekor, ale měly především jiný význam. Záleželo na donátorovi⁴⁴ stavby a každý sponzor, kapitula či biskup měli stále na paměti, že musejí mít hlavně vzdělávací a teologický odkaz. Musejí reflektovat křesťanské myšlení. Na druhou stranu u darovaných mozaik mohl dotýčný donátor vyobrazit své příjmení, postavení, svůj portrét nebo znázornit své řemeslo. Mozaika tak může odhalit jak náboženské motivy, tak ekonomické či sociální poselství určitého preláta. Nádherné barevné mozaiky můžeme vidět například v katedrále v Chartres⁴⁵. Dobré osvětlení bylo nezbytné pro zlepšení celkového dojmu uvnitř stavby. Stavitel chtěl navodit atmosféru nebeského Jeruzaléma a vyvolat v návštěvníkovi nezapomenutelný zážitek. V duších středověkých stavitelů byla zjevně přítomna touha vyvolat spirituální náladu. Je jasné, že v první gotické stavbě Saint-Denis hrála hra světél opata Sugera

⁴³ Viz seznam obrazových příloh (obr. 15).

⁴⁴ Viz seznam obrazových příloh (obr. 11).

⁴⁵ Jedná se o tabule nad jižním vstupem vytvořené kolem roku 1220-1230. Byl to dárek od bretaňského vévody Pierra Mauclerca. Vidíme zde Pannu Marii, která drží v ruce malého Ježíše Krista. Dále jsou zde čtyři proroci od leva doprava Jeremiáš, Izák, Ezechiel a Daniel. Každý na svých ramenou drží čtyři evangelisty (Marek, Matouš, Lukáš a Jan). Uprostřed rozety sedí Ježíš Kristus. Je obklopený prstencem medailonků, kde jsou vyobrazené symboly evangelistů (Marek-lev, Matouš-člověk, Lukáš-býk, Jan-beránek). Na okrajích se nachází 24 starců, kteří bájně vládli s Ježíšem.

významnou a důležitou roli. Chut' vytvářet více oken se objevuje už na konci 12. století. V katedrále Notre-Dame de Paris byly vitráže v době jejich výstavby kolem 12. století uspokojivé, ale na začátku 13. století už musely být přestavěny, aby do svatostánku vstoupilo více světla. Preferovaným a oblíbeným prvkem, kudy světlo mohlo vstoupit do chrámu, byly u prvních gotických katedrál rozety. Ty můžeme najít u katedrál v Laonu, Chartres, Paříži, Remeši, Amiens nebo ve Strasbourgu. Rozeta se nachází nad portálem hlavní fasády či nad hlavními bočními vchody a stala se standartním elementem gotického francouzského umění. Mezi léty 1250 a 1270 byla zvětšena rozeta⁴⁶ v katedrále Notre-Dame de Paris na 12,50 m v průměru. Byl zde využit paprskový motiv a díky této přeměně vznikla paprsková gotika. Nejkrásnější rozety a vitráže můžeme vidět v katedrálách v Chartres, Strasbourgu, Amiens, Beauvais či v Paříži.

Například v katedrále svatého Petra v Beauvais jsou detailně zpracovány vitráže od 13. století po 16. století. Je možné zde narazit na barevná vyobrazení zrození a ukřižování Ježíše Krista, Madonu s malým Ježíšem, dvanáct apoštolů, evangelisty, vyobrazení svatých, útěk z Egypta nebo na jednotlivé epizody z knih Genesis (zvířata, Adam a Eva, Noemova archa, Babylonská věž) a Exodu⁴⁷.

Monumentalita

Osmým pozorovacím prvkem je monumentalita. Jak na nás katedrála celkově působí? Opravdu se středověkým stavitelům podařilo ohromit současného pozorovatele? Všímací si světelných efektů, umístění sloupů či kleneb. Všímací si i okolí katedrály a jejích opěrných systémů. Je její bezprostřední okolí zastavěno? Působí na nás katedrála vzdušně nebo naopak mohutně? Sledujeme, jestli je katedrála postavená na kopci či uprostřed města. Pozorovací škála je zde rozdělena od čísla 1 do čísla 5. Číslo jedna znamená nejmenší monumentalitu a číslo 5 naopak největší.

V této syntéze se zaměřím především na katedrály, které mě ohromily nejvíce. Mezi mé favority patří katedrály v Beauvais, Amiens, Chartres a Laonu. Katedrály v Chartres a Laonu mají společný znak, že stojí na vyvýšených místech, a to přidává na jejich velikosti. Město v Laonu je rozděleno na dvě části. V horní části na strmém kopci je zachované středověké turistické městečko s bohatou historií. Umístění katedrály na kopci bylo strategické a funkce

---

⁴⁶ Viz seznam obrazových příloh (obr.22).

⁴⁷ MADRE, Jean-François. *Les vitraux de la cathédrale de Beauvais*. Association Beauvais Cathédrale, Saint-Ouen, 2015. str.1-32.

v době středověku byla zjevně obranná. Ještě dnes můžeme vidět zbytky fortifikačního opevnění. Bohužel katedrála v Laonu je uvnitř nefunkční, takže ji můžeme pozorovat jen z vnějšího hlediska. Dostupnost středověkého města a ke katedrále není jednoduchá a návštěvník musí zdolat překážku v podobě strmých schodů. Nahoře však najde krásné panorama blízkého i vzdáleného okolí. Vidí dolní část Laonu s moderním nádražím. Dolní část na rozdíl od historického centra má především industriální charakter. Katedrála v Chartres přitahuje turisty nádhernou rozetou, vitrážemi a zachovaným labyrintem uvnitř katedrály. Dále především zachovanými vysokými věžemi. Nachází se v historickém centru města. Její monumentalitu můžeme pozorovat ze všech stran a oprávněně jí náleží post třetí největší katedrály ve Francii.

Katedrály v Amiens a Beauvais mě ze všech katedrál ohromily nejvíce, a to jak exteriérem, tak interiérem. Patří do druhé generace gotických staveb. Obě katedrály jsem ohodnotila číslem 5. Exteriér obou katedrál je výjimečný kvůli celkové velikosti a detailním prvkům, kterých si zde můžeme všimnout.

Gotický kostel⁴⁸ v Amiens představuje vrchol gotického umění v severní Francii. Můžeme zde najít všechny znaky gotické architektury – zdobné hlavní portály, věže, vitráže, opěrné systémy, kaple, chrlice, řezbářskou a sochařskou dokonalost i středověký labyrint. Uvnitř se nachází pětিলodní chór s věncem jednotlivých kaplí. Světelnost je zde taky dohnána k dokonalosti a barevné paprsky se odrážejí od skel až k podlaze po celé délce katedrály. Kostel stojí uprostřed historického centra. Naproti hlavního vchodu je rozlehlé náměstí, kde se každý den shromažďují davy cizinců. Ti jsou také lákáni na relikvii lebky sv. Jana Křtitele⁴⁹, která je v katedrále vystavována. Právem je označován za největší kostel a za šestou nejvyšší gotickou stavbu v celé Francii. Je také zapsán do seznamu celosvětového dědictví UNESCO. V roce 1998 je kostel označen za jednu z hlavních zastávek Cesty svatého Jakuba⁵⁰ pro poutníky do Santiago de Compostela⁵¹.

Katedrála svatého Petra v Beauvais je jiná hlavně díky opěrným pilířům a sloupům, které jsou pospojovány železnými tyčemi. Železná pavučina je velký odlišovací prvek od všech

---

⁴⁸ Protože katedrála v Amiens nebyla sídlem biskupa nebudu jí nazývat katedrálou ale kostelem.

⁴⁹ Viz seznam obrazových příloh (obr.9). Řezbářské umění s příběhem Jana Křtitele.

⁵⁰ Cesta svatého Jakuba nebo Svatojakubská cesta je síť zastávek po celé Evropě, která vede do katedrály v Santiago de Compostela ke hrobu sv. Jakuba Staršího. Historické cesty jsou označovány symbolem mušle s žlutou šipkou.

⁵¹ Santiago de Compostela je město ve španělské Galicii.

katedrál v celé Francii i v Evropě. Její okolí není zastavěno, a to přidává na její mohutnosti. Tato katedrála neměla jednoduchý osud. Požár ji zasáhl v roce 1258. Stavba nezvládla místní klimatické změny a její věž, která měřila v 16. století 153 m, se v roce 1593 zhroutila. Stalo se tak hlavně kvůli tomu, že ji začali stavět v oblasti s velkou větrností. Katedrála se nachází v severní Francii v pikardském regionu, který se vyznačuje tím, že zde hodně prší a fouká. I přesto si udržela prvenství v klenebním výškovém parametru. Nachází se zde nejvyšší klenba v celé Francii. Na její monumentalitě ani neubírá fakt, že je zachována jen polovina stavby. Chybí zde hlavní loď. Z představy, jak velká by asi byla, až mrazí, protože už tak je zvláště do výšky obrovská. Můžeme tak využít fantazii, v jakých místech by pravděpodobně končila. Interiér stavby je jiný, hlavně díky astronomickým hodinám, rozetě a výjimečným vitrážím, které mapují období od 13. století až do 16. století.

Specifika a katastrofy

Musíme říci, že každá katedrála je unikátní a u každé můžeme najít její ojedinělý rys. Musíme si uvědomit, že katedrály byly za dlouhá desetiletí přestavovány a jejich podoba se často měnila. Přesto do dnešních dob se ale zachoval jejich hlavní ráz a tajemství, která v sobě každá z nich skrývá. Pojdme se tak tedy podívat na jejich originální elementy, které jinde nenajdeme.

Katedrála v Sens společně s opatstvím Saint-Denis jsou první ryze moderní gotické stavby na území Francie. U katedrály v Sens je výjimečné vnitřní uspořádání. Tribuny jsou zde zrušeny. Klenba je složena z šesti lomených žebrech. Prostor je umocněn provzdušněnými velkými arkádami a zachovalým středověkým labyrintem. Transept byl přebudován a je označován jako jeden z nejkrásnějších děl plaménkové gotiky. Roku 1234 zde měli svatební obřad svatý Ludvík (Ludvík IX.) se svojí chotí Markétou Provensálskou.

Opatství Saint-Denis je výjimečné, protože se zde uplatňuje dvojitý chórový ohoz obepínající kněžiště. Jeho stavba započala v roce 1130 a vede k sedmi mírně vyčnívajícím kaplím, vzájemně oddělených venkovními opěrnými pilíři, čímž zevně vzniká dynamický dojem vlnících se zdí.⁵²V každé kapli jsou dvě okna, jimiž proudí světlo do kněžiště.

Připojíme-li trochu historie, dozvíme se, že v celé Evropě je ale opatství vyzdvihováno především tím, že je zde nekropole francouzských králů. Na začátku nebylo opatství Saint-Denis nic jiného než hřbitov. Podle historiků francká královna Aregunda (zemřela kolem roku

---

⁵² CHÂTELET, Albert. *Světové dějiny umění*. Praha, 1996.str.291

565-570) si jako jediná osoba královské krve vybrala právě opatství Saint-Denis. Ve skutečnosti členové dynastie Merovejců byli pohřbíváni na místech, kde to měli rádi, nebo kde prosadili ve velkém měřítku své zájmy. Tak byly nalezeny královské hrobky ve městech Arras, Soissons, Poitiers, Métách a samozřejmě v centru říše v Paříži. Dagobert, který zemřel v roce 639, byl druhým panovníkem, který si vybral Saint-Denis. V začínající tradici pokračuje Karel Martel a Pipin Krátký. Následoval Karel II. Holý⁵³ a pět členů jeho královské rodiny. Dále je zde pochována kapetovská dynastie. Odo Pařížský, Hugo Kapet, jeho syn Robert II. Francouzský a Jindřich I. Francouzský. Nesmíme ani zapomenout na významnou osobnost opata Sugera, který v opatství ve 12. století hrál významnou roli. Ze zvyku se stal skutečný zákon. Vyjma Ludvíka XI., XVI. a XVII., všichni králové Francie od Chlodvíka I., Ludvíka VII. po Ludvíka XVIII. jsou pohřbeni v Saint-Denis. Dnes zde můžeme najít více než 70 náhrobních soch a hrobů.⁵⁴

Architekt v katedrále v Noyonu dal přednost masivní stavbě⁵⁵ s tlustými zdmi. Neosvětlené triforium⁵⁶ přešlo do druhé zóny a obě horní patra jsou osvětlená. Zavedl tři světelné zdroje. Vše působí obdivuhodným dojmem lehkosti, stavba však přesto zůstává masivní.⁵⁷ Tento pokus byl velmi výjimečný a v nejbližších obdobích neměl následovníka. Navíc dnes v katedrále můžeme vidět umělá osvětlení uvnitř stavby, která krásně osvětlují oblouky hlavní lodi a celkový prostor. Interiér je výjimečný i kaplemi, kde lze rozeznat bohatě zdobené svorníky kleneb na stropu místnosti. V exteriéru vidíme ještě prvky přechodu z pozdně románské architektury do gotického období. Vzhledem k požáru v roce 1293 byli stavitelé nuceni přidat vnější opěrný systém. Můžeme najít silné pozůstatky kanovnického prostředí – křížovou chodbu, refektář, biskupský palác, a zvláště knihovnu postavenou v roce 1506.

Katedrála Notre-Dame, nebo také katedrála Panny Marie či Chrám Matky Boží, je ojedinělým případem, hlavně díky své poloze. Nachází se v úplném srdci Paříže na řece Seině, na východní polovině ostrova Île de la Cité. Každý den sem proudí davy cizinců. Mýtická

---

⁵³ Karel II. Holý byl zakladatel Západofrancké říše a jejím králem. Na konci svého života získal titul římského císaře.

⁵⁴ Saint-Denis, basilique Saint-Denis. In: *Patrimoine-Histoire*[online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.patrimoine-histoire.fr/Patrimoine/SaintDenis/Saint-Denis-Basilique-Saint-Denis.htm>

⁵⁵ Viz seznam obrazových příloh (obr. 16).

⁵⁶ Viz seznam obrazových příloh (obr. 12).

⁵⁷ CHÂTELET, Albert. *Světové dějiny umění*. Praha, 1996. str.291

katedrála Notre-Dame, která očarovala i francouzského spisovatele Victora Huga⁵⁸, je osídlována od dob antiky. Už za vlády druhého římského císaře Tiberia zde převozníci vytvořili kultovní místo. Od své výstavby mapuje okamžiky francouzské historie. Například zde byla uchována trnová koruna, kterou získal svatý Ludvík (Ludvík XI.) na své cestě do Svaté země. V roce 1804 je zde korunován Napoleon Bonaparte na císaře se svou manželkou Joséphine de Beauharnais. Probíhaly zde smuteční ceremonie poté, co zemřel generál Charles de Gaulle, George Pompidou nebo François Mitterand. Západní fasáda sloužila jako vzor pro další generace katedrál během 13. století. Jedná se zvláště o nádhernou rozetu. Podle tradičního nákresu měla být katedrála postavena bez vnějšího systému. Zřejmě byl opěrný systém naplánován až později, kdy s přestavbou na hlavní lodi začal v roce 1180⁵⁹ pracovat nový architekt. Co se zde nepovedlo, je osvětlení. Dnes vnímáme, že je nedostatečné.

Katedrála Notre-Dame v Remeši je specifická tím, že zde probíhaly korunovace francouzských králů. Od Jindřicha I. (1027) až po Karla X. (1825)⁶⁰. Můžeme zde najít přes 2303 soch, a to jak v interiéru, tak v exteriéru. Je zde vyobrazena korunovace Panny Marie, Poslední soud nebo králové, kteří zde byli korunováni (královská galerie). Ale především na hlavním portálu objevíme světoznámého anděla, který se usmívá. Říkáme mu *»ange au sourire«*. Je to remešská rarita, která je uvedena ve všech průvodcovských materiálech a vyobrazena na suvenýrech či pohledech. Také je zde zachován středověký labyrint uvnitř stavby. Tato katedrála je opět jedna z těch, které jsou zapsány na seznamu světového dědictví UNESCO.

Kostel v Amiens je skvost gotiky. I když ho v roce 1218 zasáhl požár, stal se největším kostelem ve Francii a šestou nejvyšší katedrálou ve Francii vůbec. V trezoru katedrály je uchována relikvie sv. Jana Křtitele (lebka). Ojedinelými jsou zde zrekonstruovaný středověký labyrint a výjimečné sochařské práce. Vidíme zdobné detailní fasády a portály. Je také zapsána do světového dědictví UNESCO.

Katedrále v Chartres nezabránil ani požár v roce 1194, aby se stala jednou z nejbarevnějších katedrál. Lze zde obdivovat obrovské plochy skleněných vitráží (2 600 m²)⁶¹.

---

⁵⁸ Victor Hugo se inspiroval touto katedrálou a napsal román s názvem *Chrám Matky Boží v Paříži* (v originále: *Notre-Dame de Paris*). Publikovaný v roce 1831.

⁵⁹ CHATELET, Albert. *Světové dějiny umění*. Praha, 1996.str.292

⁶⁰ kromě Ludvíka VI., Jindřicha IV. a Ludvíka XVIII

⁶¹ TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010.str.108

Najdeme i nádherný středověký labyrint. Katedrála se stala rozhodně vzorem pro další generaci katedrál. Architekti převzali například členění na tři výškové zóny, opěrný oblouk nebo známý chartreský pilíř tvořený sloupem kombinovaným se čtyřmi dalšími⁶². Kolem chóru narazíme na plaménkový styl gotiky (flamboyant). Katedrála v Chartres, například po katedrále v Reměši či Amiens, je také zapsána na listině světového dědictví UNESCO jako vzor gotického umění.

Výčet katedrál a jejich specifik a katastrof uzavírá katedrála v Laonu. Na kopci ležící katedrála⁶³ je vidět z širokého okolí. Bohužel, ale když vyjdeme nespočet schodů, narazíme jen na office de tourisme a pro návštěvníky zavřenou katedrálu. Uvnitř můžeme vidět ruiny a jen v office de tourisme (informační budově) se dozvíme její příběh z brožur, výukových elektronických tabulí a modelů. Jeden z prvních národních symbolů gotického umění tak uzavírá seznam prvních gotických katedrál ve Francii a své tajemství si jako jediná ze všech katedrál nechává pro sebe.

Osobní pocit

Celkový subjektivní dojem z poznání jednotlivých katedrál chceme shrnout do jednoduchého vyjádření. Víme, co je opravdu pro každou z katedrál typické a důležité a jaký znak je odlišuje od ostatních? Proto se pokusíme určit, která katedrála a proč působí dominantně.

1. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE NOYON – LÁSKA KE GOTICE SE RODÍ

V Noyonu zkouší aplikovat po opatovi Sugerovi nové gotické prvky a světelné efekty. Startuje tak nová éra stavitelství. Navenek vypadá katedrála jako každá jiná, ale uvnitř se rozprostírá na malém prostoru světelná show. Jednotlivé malé kaple dodávají efekt útulnosti a klidné atmosféry. Zdvojené arkády se nejvíce podílejí na vzácnosti stavby.

2. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE PARIS – MALÁ „AMIENKA“ V PAŘÍŽI

Katedrála Notre-Dame v Paříži⁶⁴ fascinuje každý den davy turistů, kteří nikdy nic podobného na světě dosud neviděli. Rozety, vitráže, dokonalé opěrné systémy lákají turisty, aby si pařížský monument vyfotografovali ze všech stran. Katedrála Notre-Dame v Paříži získává na jedinečnosti také tím, že je v srdci Paříže. Ve skutečnosti velmi připomíná katedrálu

---

⁶²CHÄTELET, Albert. *Světové dějiny umění*. Praha, 1996.str.297

⁶³ Viz seznam obrazových příloh (obr.17).

⁶⁴ Viz seznam obrazových příloh (obr.22).

v Amiens, i když v menším provedení. Nedá se zapřít pařížská krása, ale co se týká monumentality, nelze ji s katedrálou v Amiens srovnávat.

3. LA CATHÉDRALE SAINT-PIERRE DE BEAUVAIS – OBROVSKÝ ŽELEZNÝ GIGANT

Ta bezpochyby fascinuje. Je ale zásadní si přečíst její příběh. V jednu dobu je to katedrála, která se nejbližší přiblížila nebesům. Neunesla tíhu božských apokalyps v oblasti severních prudkých větrů. Věž se nakonec Francouzům zřítila. Byl konec nadějí zapsat město a katedrálu do světové historie. Uvnitř jsem se bohužel necítila bezpečně. Zpevňovací železné systémy ze současné doby jsou vidět všude a katedrální pilíře, stěny a oblouky jsou křehké.

4. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE REIMS – KRÁLOVSKÁ ANDĚLSKÁ KATEDRÁLA

Katedrála v Remeši⁶⁵ zaujme svou velikostí a zdobností. Není náhodou, že si ji vybrali francouzští králové jako místo své korunovace a postupem času ji dostavěli k dokonalosti. Po Chlodvíkovi, který je považován za zakladatele francké říše, v této tradici pokračují další francouzští králové. Usmívající se anděl jejich odkaz hlídá dodnes.

5. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME D'AMIENS – DETAILNÍ, PŘESNÁ, VÍC DOKONALEJŠÍ NEEXISTUJE

Největší gotický kostel je dominantou města a láká na sever Francie zástupy cizinců. Zvláště v jarních a letních měsících, kdy každý večer na hlavní fasádě katedrály promítají světelné představení⁶⁶. Před katedrálou, na lavičkách i na zemi sedící zvědavci čekají, až se gotická katedrála rozsvítí současnosti. Gotický kánon je zde mistrovsky uplatněn v celé míře a monumentalita je zjevná z velké dálky.

6. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE CHARTRES – KATEDRÁLA SVĚTLA A STÍNŮ

V Chartres je katedrála postavena na strategickém místě, na návrší. Hezky tak zapadá do půdorysu města. Také se zřejmě návštěvníkům líbí, že jsou zachovány obě hlavní věže a krásné světelné kruhové rozety.

7. LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE LAON – STŘEDOVĚKÁ BÝČÍ PEVNOST

---

⁶⁵ Viz seznam obrazových příloh (obr.21).

⁶⁶ Viz seznam obrazových příloh (obr.13).

Katedrála v Laonu⁶⁷ si vysloužila přirovnání ke středověké býčí pevnosti. Určitě nebylo jednoduché ji ve své době dobýt. Všude kolem se nacházejí roviny, zemědělská pole a najednou se zjeví velké středověké město s gotickým monumentem uprostřed. Místy dýchá středověký duch. Tak si lze představovat život ve středověku. Místní zachovalé fortifikační pevnosti zesilují tyto dojmy. Býci byli nedílnou součástí města a nenahraditelnou pracovní silou. Jejich odkaz je zaznamenán jak v dolní části města, tak i v blízkosti katedrály ve formě maleb a soch.

---

⁶⁷ Viz seznam obrazových příloh (obr.18).

5. Smrtí nic nekončí

Můžeme jen doufat a věřit, že nepřijde jejich apokalypsa ve formě zmodernizování, bourání a ničení hodnot a modelů, které nám zde naši předkové zanechali... Pro středověkého člověka to bylo středisko jeho kulturního a společenského života. Sochy na portálech ho poučovaly o životě a legendách svatých, o Starém a Novém zákoně. Katedrála byla místem klidu a přemýšlení. Před katedrálou se konaly jarmarky či trhy a symbolem každého prosperujícího města byla velká katedrála s náměstím.

Jak tomu je dnes? Dnes se starostové snaží co nejvíce katedrály přiblížit modernímu člověku a místním obyvatelům. V katedrálách se pořádají výstavy, křty, svatby, koncerty či sváteční obřady. Místní biskupové, klerici a věřící nechtějí, aby katedrály ztratily své kouzlo. Každý offices de tourisme nabízí obrázky, knihy, brožury, modely staveb a elektronické vzdělávací tabule s videi a otázkami. Během jara a léta promítají na hlavních fasádách katedrál světelná představení. Chtějí například ukázat barevnost tehdejších staveb. Tak lákají děti i dospělé na světelné efekty doprovázené hudbou. Zároveň se snaží, aby katedrály nechátraly a rekonstruuji je. Stále zde můžeme najít oázu ticha, přemýšlení, vlastních modliteb a celkového zklidnění duše člověka.

Závěr

V první kapitole jsme si objasnili, že gotický katedrální kánon vzniká v roce 1144, kdy je dokončen chór v opatství Saint-Denis na severu Francie. Opat Suger zde aplikoval nové architektonické prvky, a to především žebrovou klenbu. Připomeňme, že gotika je charakteristická čtyřmi základními prvky:

1. lomený oblouk – l'arc brisé
2. křížová klenba – la voûte sur croisée d'ogives
3. opěrný oblouk – l'arc-boutant
4. vnější opěrný pilíř – contrefort

Již bylo zdůrazněno, že katedrála je církevní křesťanská stavba, jejíž prostor je rozdělen na dvě části. Hlavní loď je vyhrazena prostému obyvatelstvu, a druhou částí je presbytář, který slouží k liturgickým obřadům. Katedrála se považuje za encyklopedii veškerého středověkého vědění. Můžeme na ní vidět motivy přírody, vědy, lidské morálky a lidské historie. Vývoj gotického stylu je rozdělen na čtyři etapy a během mnoha let nám z primitivních staveb (katedrála Notre-Dame v Noyonu) vznikají skvosty a monumenty tohoto stylu. Příkladem je paprskový (katedrála Notre-Dame de Paris) a plaménkový styl (katedrála Notre-Dame de Chartres).

V druhé kapitole jsme se zaměřili na rozdíl mezi kostelem a katedrálou. Došli jsme k závěru, že katedrála je typ kostela, respektive hlavní kostel diecéze (neboli biskupství). Je to území, kde biskup vykonává svůj úřad.

Třetí kapitola popisuje dobu staveb katedrál, kdy rozhodnutím biskupa či kanovníka a nadšením celého města byla odstartována výstavba katedrály. Finance představitelů města získávali především ze zemědělství, pronájmů půdy, těžby dřeva, darů nebo z vybírání daní a desátků. Majetkové poměry dané oblasti vždy sehrály velkou roli. Významnou roli sehrály křížové výpravy a kořist, se kterou účastníci vraceli do Evropy. Právě stavitelé katedrál a finančníci stavby, to byla skupina kanovníků (le chapitre). Řízením stavby katedrál byla pověřena skupina kleriků a laiků v čele s mistrem a architektem. Architekt byl vysoce uznávaný a měl vysoké postavení. Bylo velmi těžké a zásadní pro celé město najít dobrého architekta. Na staveništi vládla přísná hierarchie a každý dělník věděl přesně, jaká je jeho činnost. Život takového řemeslníka byl drsný. Pracoval přibližně dvanáct hodin denně. Na staveništi byli v dané době viděni především kameníci a tesaři, ale postupem času se zde nacházelo

až sedmnáct různých typů řemeslníků – sklenáři, sochaři, přidavači, malíři, kováři, zedníci, klempíři, zámečníci... Zpracovávali a opracovávali dřevo, kámen, železo a olovo. Transport těchto surovin na staveniště nebyl jednoduchý. Proto se využívaly vodní toky. Doprava po vodě byla levnější a jednodušší.

Ve čtvrté kapitole je v tabulce uvedeno devět nejvýznamnějších gotických staveb na severu Francie. Hlavními parametry bylo položení základního kamene, rychlost stavby, délka stavby, výška klenby, vnější opěrný systém, počet katedrálních lodí, světelnost, monumentalita, specifika a katastrofy a osobní pocit.

První gotická stavba na území Francie je opatství v Saint-Denis. Nejrychleji postavenou katedrálou je katedrála Notre-Dame v Amiens. Stavěla se pouhých 49 let. Za nejdelší katedrálu považujeme katedrálu Notre-Dame v Remeši, která měří 149,17 m. Jedním z nejdůležitějších prvků, který můžeme u katedrály zkoumat, je výška klenby. Za nejnižší katedrály považujeme ty nejprimitivnější jako například v Noyonu (22,73 m), Laonu a Sens (24 m). Nejblíže k nebesům se přiblížila katedrála v Beauvais (48,5 m). Vnější opěrný systém se svými pilíři a oblouky hraje v gotice také zásadní roli. Je to nejviditelnější vnější aspekt gotického slohu. Opěrný systém se skládá z opěráku, opěrného oblouku, fiály, triforia, boční lodě a střechy. Má jak funkci stabilizační, tak uměleckou. Rozvoj opěrného systému probíhal především u katedrál v Paříži, Beauvais, Remeši a Amiens. Co se týká světelnosti, tak to byl zásadní umělecký prvek. Skleněné barevné tabule a jejich výklad táhnou davy turistů dodnes. Mozaiky odhalují náboženské motivy nebo i sociální či ekonomické poselství určitého preláta nebo donátora stavby. Každá katedrála se chlubí jedinečnými světelnými efekty, barvami a vyobrazeními. Nejkrásnější rozety a vitráže můžeme vidět v katedrálách Chartres, Strasbourgu, Amiens, Paříži či v Beauvais. Monumentálností jsou výjimečné katedrály v Amiens a Beauvais. Kostel v Amiens je největší ze všech staveb a katedrála v Beauvais má nejvyšší klenbu v celé Francii.

Celkový subjektivní dojem z katedrál je zkrácen na co nejmenší počet slov. Slova reflektují, co je pro každou z katedrál typické a co ji odlišuje od ostatních. Katedrála v Noyonu reprezentuje narození gotického stylu. Jsou zde aplikovány nové gotické prvky. Katedrála v Paříži je pojmenována jako malá „amienka“, protože jako amienská katedrála je nádherně zdobná, ale velikostně poloviční. Naopak jako obrovský železný gigant je popisována katedrála v Beauvais. I když se dochovala jen z části, o její monumentalitě a jedinečnosti v opěrných systémech není pochyb. Katedrála v Remeši je místem, kde se nechávali korunovat francouzští králové a můžeme zde najít přes 2000 soch v čele s usmívajícím se andělem. Za nejbarevnější katedrálu je považována katedrála v Chartres, která z dálky láká zachovanými věžemi se

špičkami a barevnou plaménkovou rozetou. Mezi ojedinělé případy řadíme středověkou býčí pevnost v podobě katedrály v Laonu. Její výstavba na kopci je ojedinělá a nevídaná. Tato katedrála je považována za francouzskou středověkou raritu.

Favorit a pomyslný vítěz je kostel v Amiens. Je detailní, přesný a jsou zde uplatňovány všechny gotické prvky. Překvapením během zkoumání je, že se nejedná o katedrálu, ale kostel. Za kostel je označován proto, protože zde nesídlil biskup. I přesto je tento gotický skvost zapsán na seznam světového dědictví UNESCO a každý den sem proudí skupiny cizinců.

Tato práce může zaujmout zájemce o gotický katedrální sloh a doplnit informace těm, co chtějí vědět víc o životě katedrál. Práce je využitelná i pro průvodce, který může využít výsledky této práce v praxi.

Poslední kapitola s názvem „Smrtí nic nekončí“ odkazuje na doby minulé a přítomné. Gotická katedrála je kamenná kostra naplněná skleněnými vitrážemi, zpevněná podpůrnými oblouky a zaplavená světelnými efekty, které mají vyvolat iluzi přítomnosti Boha. Katedrála vyvolává emoce a vždy je vyvolávat bude. Poslední kapitola odkazuje na to, že i přes zhroucení katedrály v Beauvais, stavitelé a obyvatelé středověkých měst nevzdali svou touhu postavit ve svém městě tu nejkrásnější a největší katedrálu. Jejich odkaz a tajemství jsou předávány z generace na generaci. V dnešní době fascinují současného člověka a místní starostové se snaží zkrášlovat a udržovat katedrály naživu. Katedrála je otevřená každému člověku, který zde může najít chvíli klid a úkryt před zrychlenou moderní dobou.

Resumé

Ce travail de licence examine et décrit l'architecture gothique en France. L'architecture gothique est née en France donc c'est le style architectural d'origine française qui influençait toute Europe.

On a écrit de nombreux livres des cathédrales qui dessinent et réécrivent souvent des informations anciennes. Le travail concerne sur des choses qui ne font pas partie de la conscience générale. Pendant mes séjours en France j'ai visité beaucoup de lieux de sud au nord et dans chaque ville et petite village j'ai vu les cathédrales exceptionnelles et magnifiques. Donc l'ouvrage donne un témoignage extraordinaire. C'est mon expérience personnelle de gothique en Picardie et en Île de France.

Le travail pour la première fois s'intéresse qu'est-ce que c'est le gothique et d'où il vient. Il s'intéresse à la symbolique et à l'origine de mot la cathédrale en général. Nous sondons par quel moyen les constructions ont été financées pendant Moyen Âge. Qui les construit et comme vit l'ouvrier et le bâtisseur de la cathédrale.

Le noyau du travail mentionne les plus grandes et connues cathédrales gothiques françaises et ses caractéristiques. Nous avons choisi neuf cathédrales gothiques françaises. Chez elles nous comparons dix caractéristiques. Ces attributs sont: le début de la construction, la vitesse de la construction, la longueur, la hauteur sous voûte, la luminosité, le caractère monumental, la spécificité, la catastrophe et le sentiment individuel. À la fin, le travail traite de la situation aujourd'hui.

Pour la meilleure comparaison et la meilleure présentation nous utilisons le tableau suivant. Toutes les analyses nous voulons mettre à la base des photos et des images.

Nous devons rendre le temps et s'imaginer la vie pendant Moyen Âge. C'est la forme architecturale qui caractérise le dernier tiers du Moyen Âge – 1130 – 1500 environ. Le terme gothique emprunté au bas latin „gothicus” est employé péjorativement aux XVIIe et XVIIIe siècles pour la période comprise entre l'Antiquité et la Renaissance, et que l'on jugeait dominée par les Goths⁶⁸ considérés comme les barbares.

La croisée d'ogives déjà mise en œuvre avant 1100 dans quelques édifices en Angleterre ou en Normandie et l'arc brisé était d'un usage courant dans la Bourgogne romane – complétée

---

⁶⁸ Un des peuples de la Germanie ancienne.

à la fin du XIIe siècle. Malgré des différences évidentes, qui tiennent surtout à la grammaire décorative, l'architecture gothique conserve son unité structurale tout au long d'une expansion qui conduit des premiers chefs-d'œuvre du domaine capétien (Laon, Saint-Denis) aux cathédrales d'Upsala, de Burgos ou de Prague.

Le style gothique a connu quatre périodes :

1. le gothique de transition ou primitif (1130-1230) – les précurseurs

Apparu tout d'abord dans l'architecture, l'art gothique est lié à l'abbé Suger⁶⁹ et voit son éclosion à l'église de Saint-Denis, près de Paris. C'est là que, pour la première fois, vers 1140, il s'affirme avec maîtrise. Un des premiers édifices du Moyen Âge français.

Deuxième homme qui influençait l'église chrétienne était Saint Bernard. Il était austère, autoritaire. Il domine le monde chrétien. Quand il meurt en 1152, il a fondé plus de trois cents monastères où la règle bénédictine associant vie spirituelle et travail manuel, souvent agricole, est strictement observée. Il était important parce que grâce à lui l'ordre cistercien, en pleine expansion, exporte l'architecture gothique en Europe. (vers l'Italie, à Chiaravalle Milanese ou à Fossanova, vers l'Allemagne, à Eberbach ou à Maulbronn, vers l'Espagne, à Poblet ou à Veruela, vers le Portugal, à Alcobaça, vers l'Angleterre, à Fountains Abbey ou à Rievaulx.)

2. le gothique classique (1230-1300)

Nous pouvons définir cette époque comme „l'âge d'or”.

3. le gothique rayonnant (XIVe siècle)

Vers 1230-1240, le domaine capétien, déjà si riche en expériences, donne naissance au style *rayonnant*, qui conquiert, grâce au prestige de la royauté française, l'Europe occidentale et se continue jusque dans le courant du XIVe siècle.

4. le gothique flamboyant (XVe siècle)

---

⁶⁹ Suger était un abbé, un moine et homme d'État français (mort à Saint-Denis 1151).

Habile diplomate, il entre à l'abbaye de Saint-Denis, dont il devient l'homme d'affaires, puis l'abbé (1122). Louis VI, qui est son compagnon d'école, en fait son conseiller pour les affaires ecclésiastiques, et sa participation au gouvernement est prépondérante (1132-1137). Bon gestionnaire, Suger enrichit considérablement son abbaye, fait reconstruire, entre 1135 et 1144, la façade et le chevet de l'abbatiale de Saint-Denis, considérée comme le premier chef-d'œuvre de l'architecture gothique. C'était la première construction d'architecture ogivale. Il est considéré comme le créateur de la cathédrale gothique et le style gothique en général.

Cette période s'étend en fait des environs de 1380 jusque vers 1550 et dépasse donc les débuts de la Renaissance qui se manifeste d'abord dans l'architecture civile.

Le mot cathédrale⁷⁰ est dérivé du latin „Cathedra”, lui même emprunté au grec „Kathedra” qui est le nom d'un siège spécialement appliqué à un trône royal ou à un siège épiscopal. La cathédrale est à la mesure de son rôle religieux, social aussi, dans la cité épiscopale comme dans le diocèse. La cathédrale est l'église épiscopale d'un diocèse.

Les premiers chrétiens ne possédaient pas de lieux de culte particuliers. Acceptant l'hospitalité de quelques riches patriciens, ils se rassemblaient dans des maisons privées, appelées *domus ecclesiae* ou dans des cimetières souterrains, les fameuses *catacombes*. L'édit de Milan en 313 les chrétiens à célébrer leur culte au grand jour, ceux-ci pourront désormais entreprendre la construction des vastes édifices dont ils avaient besoin pour se réunir : églises et cathédrales apparaissent alors. Pour les construire, ils s'inspireront de la *basilique* romaine, à la fois tribunal, marché couvert et bourse de commerce.

La cathédrale, pour sa part, se distingue d'une église ordinaire non par ses proportions ou son style, mais par le fait qu'elle est la première église du diocèse, celle d'évêque. Aux premiers temps du christianisme, elle sera simplement appelée *ecclesia* (l'église), terme désignant l'assemblée des fidèles et par extension leur lieu de culte, puis *ecclesia mater* (l'église mère), *ecclesia major* (l'église majeure) ou *maxima ecclesia* (la plus grande église)... Ce n'est qu'à partir du Xe siècle qu'on lui donnera le nom *cathedralis*, terme définitivement adopté au XIIIe siècle. La cathédrale est donc l'église principale du diocèse, c'est-à-dire du territoire où l'évêque exerce son autorité.

Le financement de la cathédrale était dur. Il implique un montage complexe, intégrant plusieurs sources de revenus, que doit gérer le chapitre, c'est-à-dire l'assemblée des chanoines ou la fabrique, constituée de chanoines et de personnalités civiles. Les membres de chapitre sont „les vrais bâtisseurs de cathédrale”. Ses revenus sont essentiellement d'origine agricole, location de terres, exploitation de forêts.

La cathédrale représente l'encyclopédie tout le savoir médiéval. Chaque image constitue un message. La cathédrale est un monument complexe et mystérieux. C'est un grand miroir

---

⁷⁰ Église mère d'un diocèse, où se trouve la *cathedra*, qui est le siège de l'évêque. (*Petit Larousse: dictionnaire encyclopédique pour tous*. Paris: Librairie Larousse, 1966.str.194)

de la nature, de la sciences, de la morale et bien sûr de l'histoire. Il y a des histoires religieuses avec Jésus-Christ.

En ce qui concerne des métiers, au chantier travaillait jusqu'à dix-sept autres types des métiers. Nous pouvons trouver les tailleurs de pierre, les architectes, les maçons, les sculpteurs, les francs-maçons, les charpentiers ou les verriers. La vie de l'ouvrier n'était pas simple. Il travaille environ douze heures par jour.

En ce qui concerne de la conclusion et le tableau, la première construction gothique est l'abbaye Saint-Denis, où abbé Suger travaillait. La cathédrale le plus vite construite était la cathédrale Notre-Dame à Amiens. Ici les travaux duraient quarante-neuf années. La plus longue est la cathédrale Notre-Dame de Reims. Elle mesure 149,17 m. Le plus hauteur sous voûte a la cathédrale à Beauvais (48,5 m). Le système d'appui se compose: le contrefort, l'arc-boutant, le pinacle, la tribune, le bas-côté et le toit. Le grand développement passait principalement à Paris, Beauvais, Reims et à Amiens. Qu'est-ce que nous aimons sur les cathédrales est la luminosité. La bonne luminosité joue la grande rôle dans le style gothique. Les mosaïques découvrent les motifs religieux. Chaque cathédrale a ses lumières colorées. La plus belles rocaes nous pouvos trouver à la cathédrale Chartres, Strasbourg, Amiens, Paris ou Beauvais. La plus belle et monumentale est la cathédrale Notre-Dame d'Amiens et la cathédrale Notre-Dame de Beauvais. À Amiens est l'église qui est le plus haut dans toute la France. À Amiens ce n'est pas la cathédrale parce qu'il ne réside pas ici l'évêque. Même si c'est l'église, pour moi c'est la plus belle construction gothique en France. C'est mon favorit qui est inscrit à la liste du patrimoine mondiale UNESCO.

Une cathédrale gothique est un squelette de pierre comblé par des espaces vitrés, renforcé par des arcs boutants et laisse entrer à flots la lumière céleste qui témoigne de la présence de Dieu. Aujourd'hui les cathédrale fascinent les gens et chaque jours elles sont découvertes par les touristes de monde entier. La cathédrale est ouverte pour chaque personne qui peut ici trouver le repos, le silence, le calme et il veut se cacher d'un monde moderne accéléré.

Seznam použitých informačních zdrojů

1. TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010.
2. ICHER, François. *Les ouvriers des cathédrales*. [Nouvelle éd.]. Paris: La Martinière, 2012.
3. BLANCHEGORGE, Eric, Yvan BROHARD, Olivier ENGELAERE a JEAN ESTIENNE ... [ET AL.]. *Picardie*. Paris: C. Bonneton, 2003.
4. [ÉTABLI PAR MARIE-PASCALE RAUZIER. RÉV. ET AUGM. PAR ISABELLE BRUNO]. *Picardie*. Ed. rév. et augm. Paris: Hachette, 2007.
5. ESTIENNE, Jean. *Picardie: cadre naturel, histoire, art, littérature, langue, économie, traditions populaires*. Le Puy-en-Velay: C. Bonneton, 1980.
6. VAQUETTE, Claude. *La cathédrale d'Amiens: histoire anecdotique*. Amiens: Martelle, 1995.
7. FAVIER, Jean. *Dictionnaire de la France médiévale*. Paris: Fayard, c1993.
8. HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris :Guy Trédaniel, 2012.
9. MADRE, Jean-François. *Les vitraux de la cathédrale de Beauvais*. Association Beauvais Cathédrale, Saint-Ouen, 2015.
10. JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Vyd. 2. [i.e. vyd. 3.]. Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Voznice: Leda, 2011. ISBN 978-80-7335-229-5.
11. CHÄTELET, Albert. *Světové dějiny umění*. Praha: Agentura CESTY, 1996. ISBN 80-7181-055-x.
12. KERÉKGYÁRTÓ, Éva. *Nejkrásnější katedrály světa*. Praha: Brána, 2009. ISBN 978-80-7243-417-6.
13. Seidl, Pavel. NNE. Projekt. *Regnum Hierosolimitanum*, Praha, 2015-2019
14. *Le petit Larousse illustré: en couleurs: 1997*. Paris: Larousse, 1996. Dictionnaire encyclopédique Larousse. ISBN 2-03-301197-6.
15. Le Goff, Christine. [film] *Les cathédrales dévoilées*: [DVD]. Glasmann Gary. France: ARTE France, TELEFRANCE, CFRT, PROVIDENCE PICTURES FILM 2010. ARTE ÉDITION. Durée du DVD 2 heures. Version française.

Internetové zdroje

1. Saint-Denis, basilique Saint-Denis. In: *Patrimoine-Histoire* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.patrimoine-histoire.fr/Patrimoine/SaintDenis/Saint-Denis-Basilique-Saint-Denis.htm>

Seznam obrazových a grafických příloh

1. Srovnávací tabulka (autor: Kristýna Seidlová)
2. Mapa Francie (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.126)
3. Půdorysový plán stavby (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.16)
4. Typy žebrových kleneb (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.22)
5. Vnější opěrný systém (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.24)
6. Typy vnějších opěrných systémů (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.25)
7. Rozložení tlaku do pilířů (L'art gothique, In: *Les Cathedrales retracées*. [online]. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://www.cathedrales-gothiques.com/cathedrale-gothique-architecture-11>)
8. Věž katedrály v Laonu, náčrt (HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris :Guy Trédaniel, 2012, str.29)
9. kazetová dřevořezba s příběhem Jana Křtitele (archiv autorky Kristýny Seidlové)
10. Johanka z Arku (archiv autorky Kristýny Seidlové)
11. Sponzor stavby a stavitelé katedrály (HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris :Guy Trédaniel, 2012, str.132)
12. Triforium (Cathedral Floor Plan, In: *OPRAH.COM*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.oprah.com/oprahsbookclub/cathedral-floor-plan-glossary-ariel-view-the-pillars-of-the-earth/all>)
13. Katedrála Notre-Dame v Amiens (archiv autorky Kristýny Seidlové)
14. Katedrála Notre-Dame v Amiens a její vnější opěrný systém (archiv autorky Kristýny Seidlové)
15. Katedrála Notre-Dame v Paříži a její vnější opěrný systém (Visite guidée de Notre-Dame de Paris, In: *Pariscityvision*, [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.pariscityvision.com/fr/visite-guidee-cathedrale-notre-dame>)
16. Katedrála Notre-Dame v Noyonu a její vnější opěrný systém (archiv autorky Kristýny Seidlové)
17. Katedrála Notre-Dame v Laonu (archiv autorky Kristýny Seidlové)
18. Katedrála Notre-Dame v Laonu a její detail (archiv autorky Kristýny Seidlové)
19. Katedrála Notre-Dame v Beauvais (archiv autorky Kristýny Seidlové)

20. Katedrála Notre-Dame v Beauvais a její vnější opěrný systém (archiv autorky Kristýny Seidlové)
21. Katedrála Notre-Dame v Remeši (Cathédrale Notre-Dame de Reims, In: *Blog des histoire de l'art de Baudelaire*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://histart.overblog.com/2018/11/cathedrale-notre-dame-de-reims.html>)
22. Katedrála Notre-Dame v Paříži (Lancement d'un appel aux dons pour restaurer la cathédrale Notre-Dame de Paris, In: *Les voix du monde*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://www.rfi.fr/france/20170603-lancement-appel-dons-restaurer-cathedrale-notre-dame-paris>)
23. Vnější opěrné systémy:
- a) Katedrála v Sens, In: *Sens Office de tourisme*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://www.tourisme-sens.com/voir-faire/visites-et-musees/562745-cathedrale-saint-etienne-de-sens>
- b) opatství Saint-Denis, Image No.1031, In: *structurae, International Database and Gallery of Structures*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://structurae.net/photos/1031-saint-denis-abbey-flying-buttresses-of-the-nave>
- c) Katedrála Notre-Dame v Noyonu (archiv autorky Kristýny Seidlové)
- d) Katedrála Notre-Dame v Paříži (Visite guidée de Notre-Dame de Paris, In: *Pariscityvision*, [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.pariscityvision.com/fr/visite-guidee-cathedrale-notre-dame>)
- e) Katedrála Notre-Dame v Beauvais a její vnější systém (archiv autorky Kristýny Seidlové)
- f) Katedrála Notre-Dame v Remeši (Vue du ciel, la cathédrale de Reims comme vous ne l'avez jamais vue! In: *Ecribouille.net*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://www.ecribouille.net/vue-ciel-cathedrale-de-reims-ne-lavez-jamais-vue/>)
- g) Katedrála Notre-Dame v Beauvais (archiv autorky Kristýny Seidlové)
- h) Katedrála Notre-Dame v Chartres (Gotická architektura, In: *Chartres cathédrale*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/335025659752400423/>)
- ch) Katedrála Notre-Dame v Laonu (archiv autorky Kristýny Seidlové)
- obrazové přílohy pod textem:
1. Stavitelé katedrál (HISLOP, Malcolm. *Comment bâtir une cathédrale : La fascinante Histoire des chefs-d'œuvre de l'architecture médiévale*. Paris :Guy Trédaniel, 2012, str.43)
  2. Fiála (Cathédrale Notre-Dame de Reims, In: *Wikimedia Commons*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/de/2/28/Aeussere-Fiale_Kathedrale-von-Rheims.png)
  3. Chrlič (TEXTE DE CLAUDE WENZLER a PHOTOGRAPHIES DE HERVÉ CHAMPOLLION. *Les cathédrales gothiques un défi médiéval*. Rennes: Éd. "Ouest-France, 2010, str.96)
  4. Colonnets (Viollet-le-Duc, Eugène, *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle*, Édition BANCE — MOREL de 1854 à 1868 Dostupné z: https://fr.wikisource.org/wiki/Dictionnaire_raisonné_de_l'architecture_française_du_XIe_au_XVIe_siècle/Colonnets)
  5. Vývoj klenby a vnější opěrný systém (Havlíčková, Irena. Umění gotiky, In: SlidePlayer. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/2017316/release/woothoe>)

6. Rozeta (rocase de Chartres, In:Arts du visuel. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://lewebpedagogique.com/closjovet1/files/2016/05/08-CHARTRES-la-rosace.pdf>)

	LA CATHÉDRALE SAINT-ÉTIENNE DE SENS	LA BASILIQUE CATHÉDRALE SAINT – DENIS	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE NOYON	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE PARIS	LA CATHÉDRALE SAIT-PIERRE DE BEAUVAIS	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE REIMS	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME D'AMIENS	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE CHARTRES	LA CATHÉDRALE NOTRE-DAME DE LAON
1. POLOŽENÍ ZÁKLADNÍHO KAMENE (LAPIS PRIMARIUS)	1140	1130 až 1144 1135	1144 (1155)	1163	1225	1211	1220	1145 (cathédrale romane) 1194 (cathédrale gothique)	1160
2. RYCHLOST STAVBY LA VITESSE DE LA CONSTRUCTION	399 let (1534 dokončena severní věž)	konec za svatého Ludvíka ve 13. století	90 let	182 let	342 let	134 let	49 let	75 let (de cathédrale romane)	80 let
3.DĚLKA LA LONGUEUR	: 113,5 m	108 m	103 m	130 m	72, 5 m	149,17 m	145 m	130 m	110,50 m
4.VÝŠKA KLENBY HAUTEUR SOUS VOÛTE	výška klenby: cca 24,4 m	výška klenby:29 m	výška klenby: 22,73 m	výška klenby: 33,5 m	výška klenby: 48, 5 m	výška klenby: 38 m	výška klenby: 42,30 m	výška klenby: 37,50 m	výška klenby: 24 m
5. VNĚJŠÍ OPĚRNÝ SYSTÉM	oblouky a pilíře blízko hlavní zdi -fiály chybí	vícestupňový systém	primitivní masivní vzhled	velké oblouky a pilíře daleko od hlavní zdi velká zdobnost	oblouky a pilíře blízko hlavní zdi velká zdobnost	třístupňový systém velký počet fiál	vícestupňový systém velký počet fiál	oblouky a pilíře blízko hlavní zdi	oblouky a pilíře blízko hlavní zdi primitivní
6. POČET LODÍ	3	3	3	3	3	3	3	3	3
7. SVĚTELNOST LA LUMINOSITÉ			2		4		5		1
8. MONUMENTALITA LE CARACTÈRE MONUMENTAL			3	3	5 ANO (železně opěrné systémy, výška)	4	5 ANO (největší kostel ve Francii)	5 (třetí největší katedrála ve Francii)	4
9. SPECIFIKA A KATASTROFY	-chybí druhá věž (levá) -labyrint	-nekropole francouzských králů -UNESCO-patrimoine mondial culturel -chybí druhá věž (levá)	-interiér -požár 1293 -silné prvky románské architektury -silné pozůstatky kanovnického prostředí – křížová chodba, refektář, biskupský palác, a zvláště knihovna postavená v roce 1506	-přechod z pozdně románské architektury do gotické -mýtická katedrála – Notre-Dame je osidlována už od dob antiky – už za vlády druhého římského císaře Tiberia zde převozníci vytvořili kultovní místo -západní fasáda sloužila jako vzor pro další katedrály během 13.století – zvláště nádherná rozeta „moderní“katedrála	-bez věží – na krátkou dobu v 16. století věž měřila 153 m (Je to nejvyšší katedrála všech dob. Zhroutila se v roce 1593.) -nejvyšší klenba vůbec -opěrné systémy -požár v roce 1258 nedokončená – zachována jen polovina stavby -druhá generace gotických staveb -astronomické hodiny -výjimečné vitráže (od 13. století až do 16. století)	-místo korunovace francouzských králů – od Jindřicha I. (1027) až po Karla X. (1825) – kromě Ludvíka VI., Jindřicha IV. a Ludvíka XVIII. -2303 soch – jak v interiéru, tak v exteriéru (korunovace Panny Marie, Poslední soud, královská galerie, a hlavně světoznámý anděl, který se usmívá „Ange au sourire“) -UNESCO – patrimoine mondial culturel -druhá generace gotických staveb -labyrint	-největší kostel ve Francii - šestá nejvyšší katedrála ve Francii -požár v roce 1218 -v trezorů katedrály uchována relikvie sv. Jana Křtitele (lebka) -středověký labyrint -výjimečné sochařské práce – zdobné detailní fasády a portály (Poslední soud) ohraničení presbytáře – umělecké řezbářství – například příběh sv. Jana Křtitele, kněžské výrazně oddělené mříží od chóru -UNESCO-patrimoine mondial culturel -druhá generace gotických staveb - 1998 je označena jako zastávka poutníků do Composteli	-požár v roce 1194 -obrovské plochy skleněných vitráží (2 600 m ²) -plaménkový styl gotiky (flamboyant)- kolem chóru -UNESCO-patrimoine mondial culturel -druhá generace gotických staveb -nádherný labyrint „moderní“katedrála	-výjimečně se stavba nachází na kopci - přeprava materiálu z nížiny pomocí dobytka (sochy na katedrále) -není funkční -jedna z prvních národních symbolů gotického umění -katedrála v Laonu uzavírá první generaci gotických staveb
10. OSOBNÍ POCIT LE SENTIMENT INDIVIDUEL	Katedrála svatého Štěpána.	Hrobka královny Aregundy.	Láska ke gotice se rodí.	Malá amienka v Paříži.	Obrovský železný gigant.	Královská andělská katedrála.	Detailní, přesná, víc dokonalejší neexistuje.	Středověká býčí pevnost.	Katedrála světla a stínů.

příloha č.1 – Srovnávací tabulka

Périodes du gothique

- gothique primitif
- gothique classique
- gothique rayonnant
- gothique flamboyant

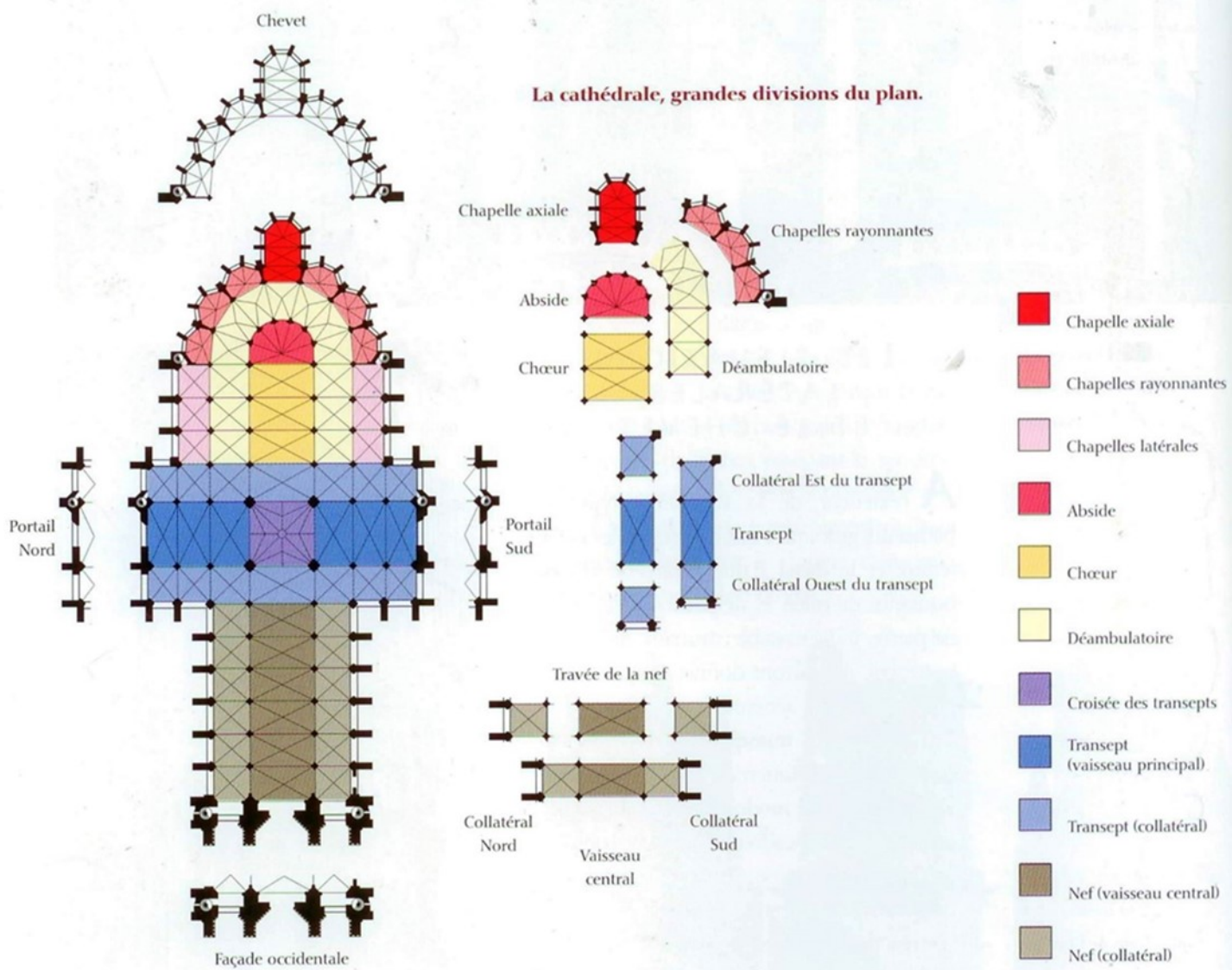
Particularismes géographiques

- gothique normand
- gothique angevin
- gothique bourguignon
- gothique méridional

Statut actuel

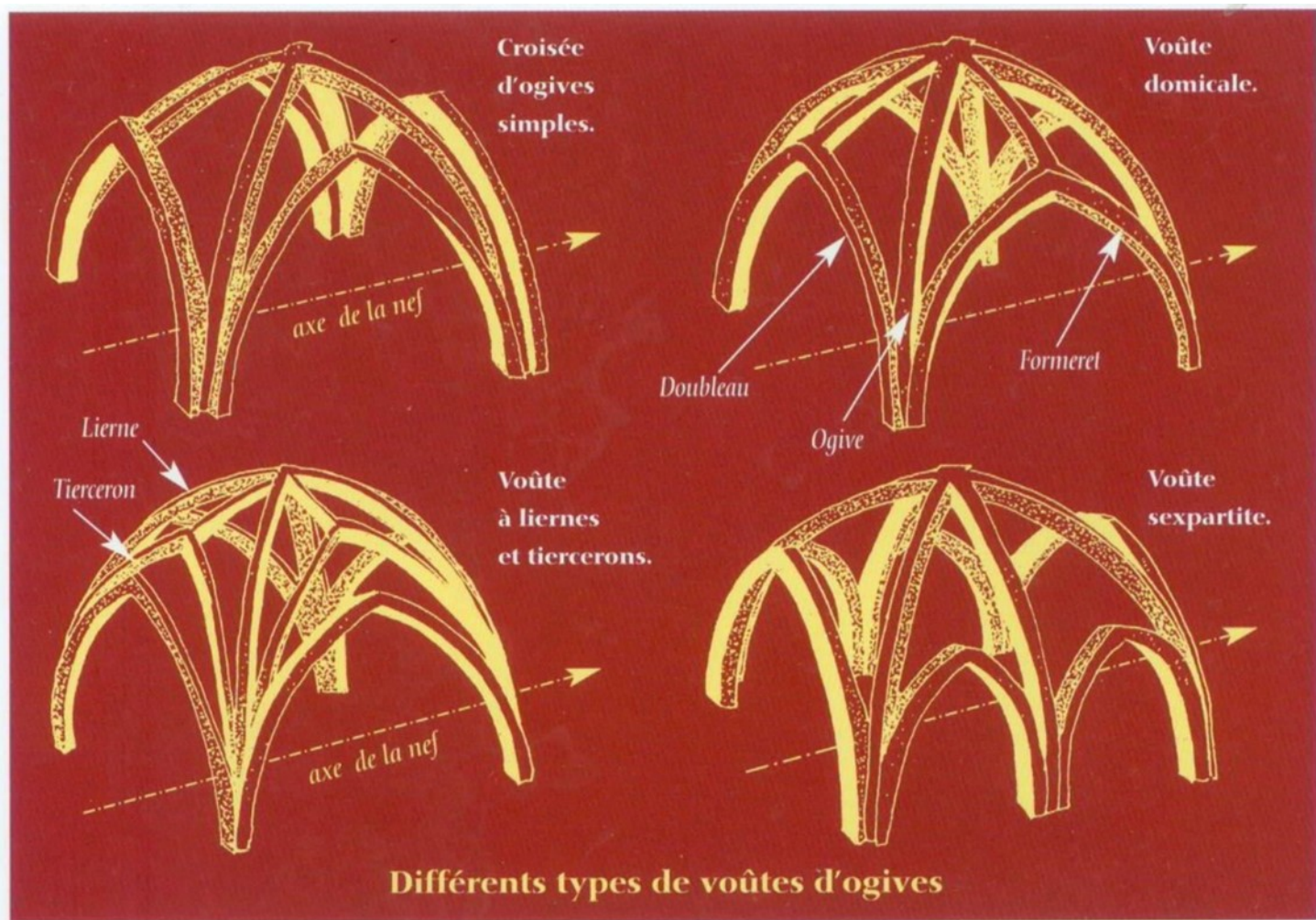
- ‡ **Bourges** primatiale
- ‡ **Auch** archevêché
- **Digne** évêché
- **Fréjus** plus en activité

příloha č. 2

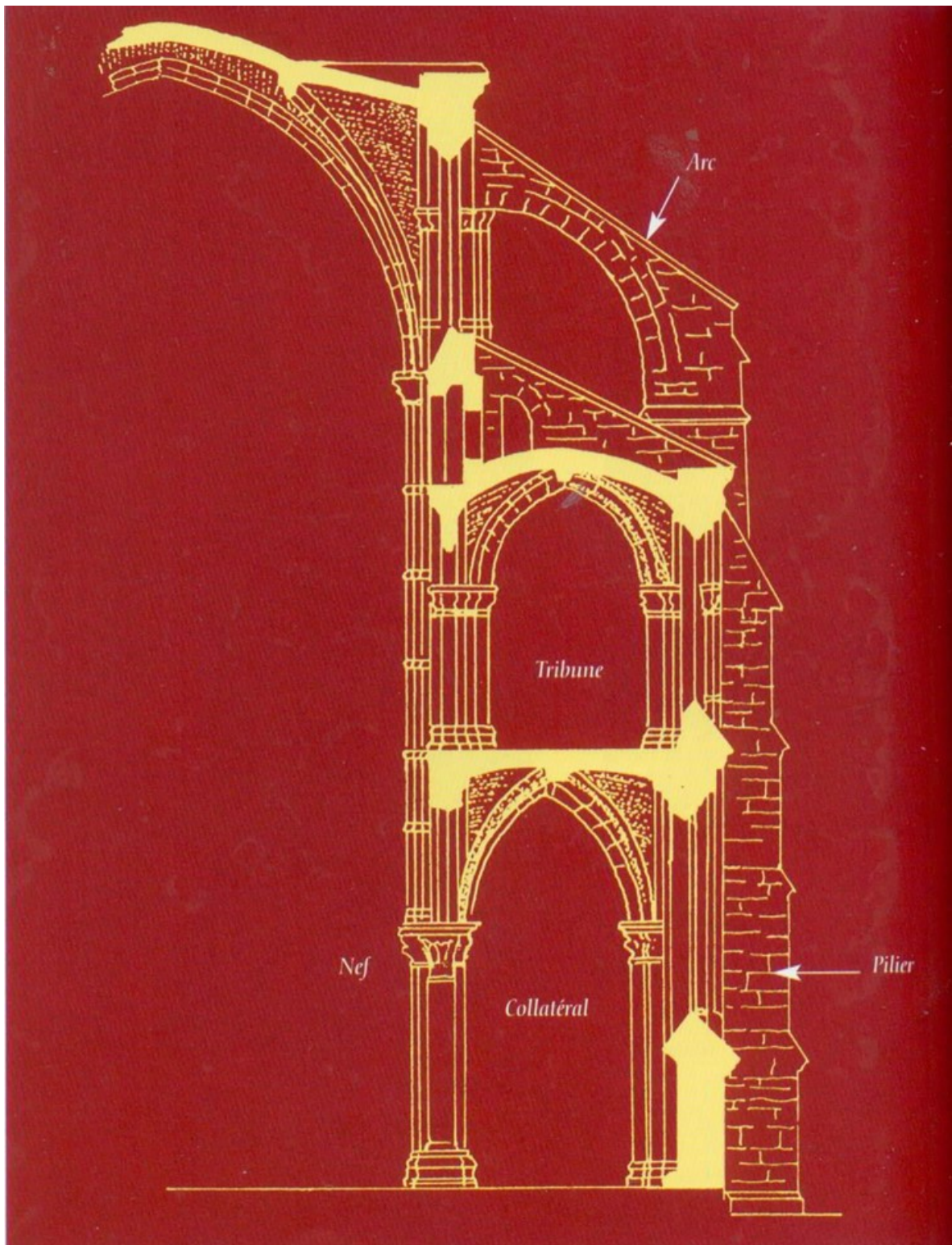

příloha č. 3

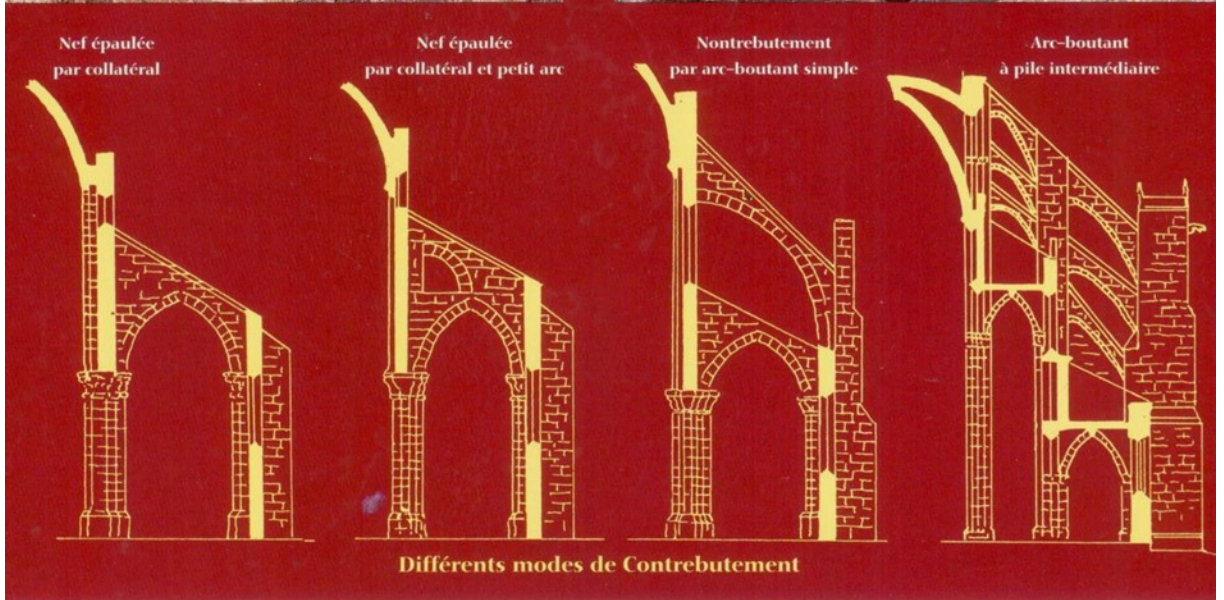

příloha č. 4

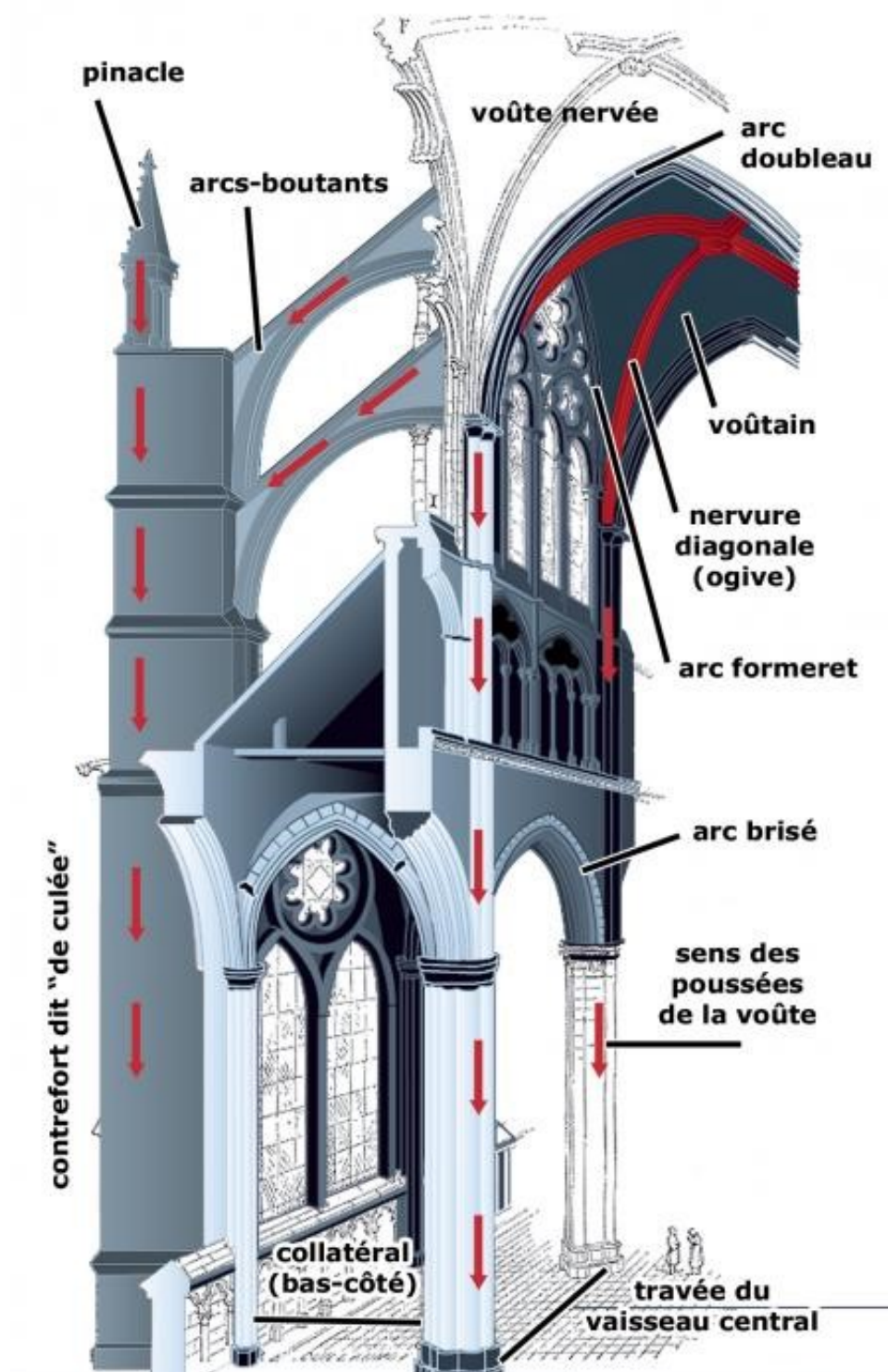
příloha č. 5

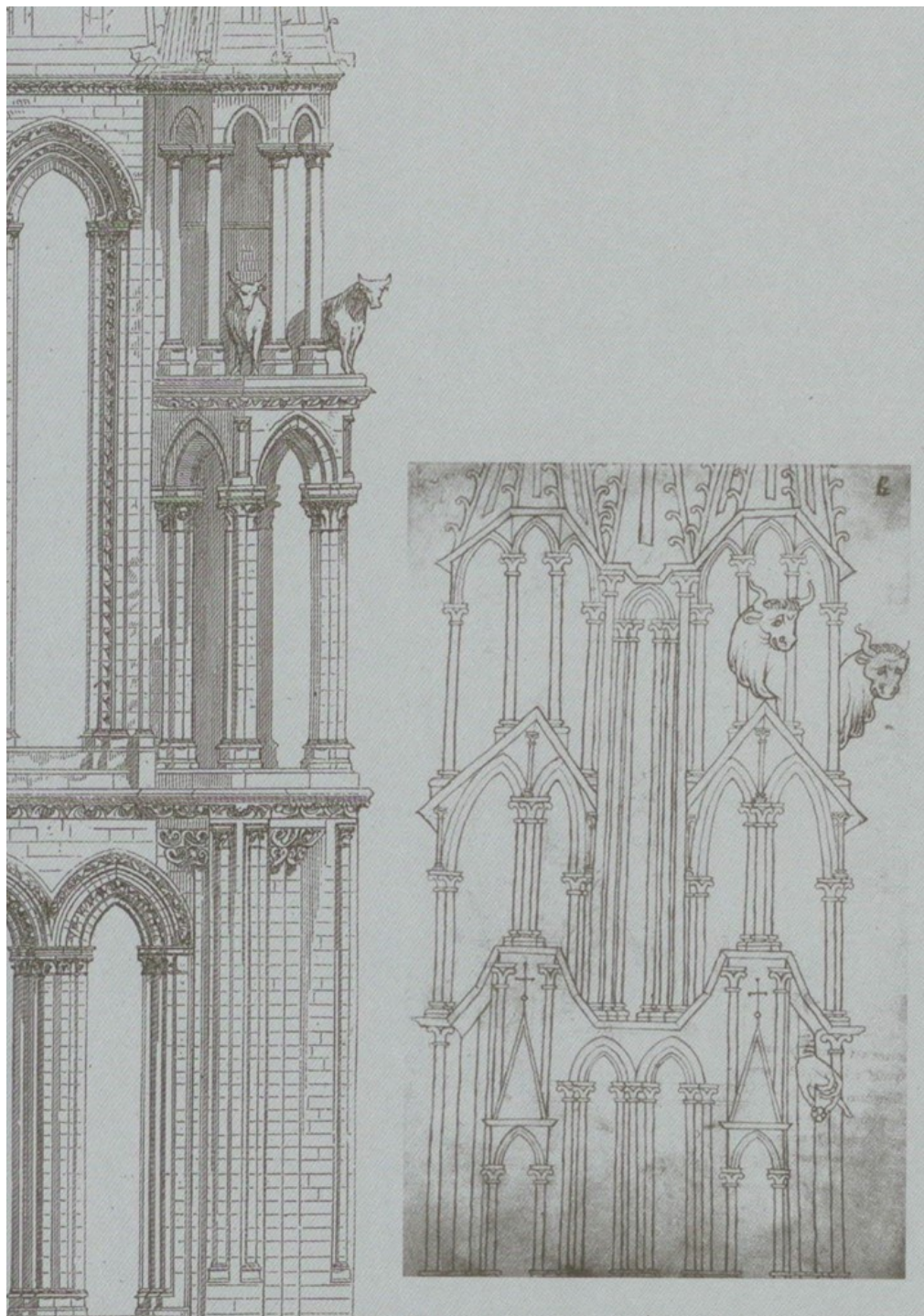

příloha č. 6

příloha č. 7

příloha č. 8

příloha č. 9

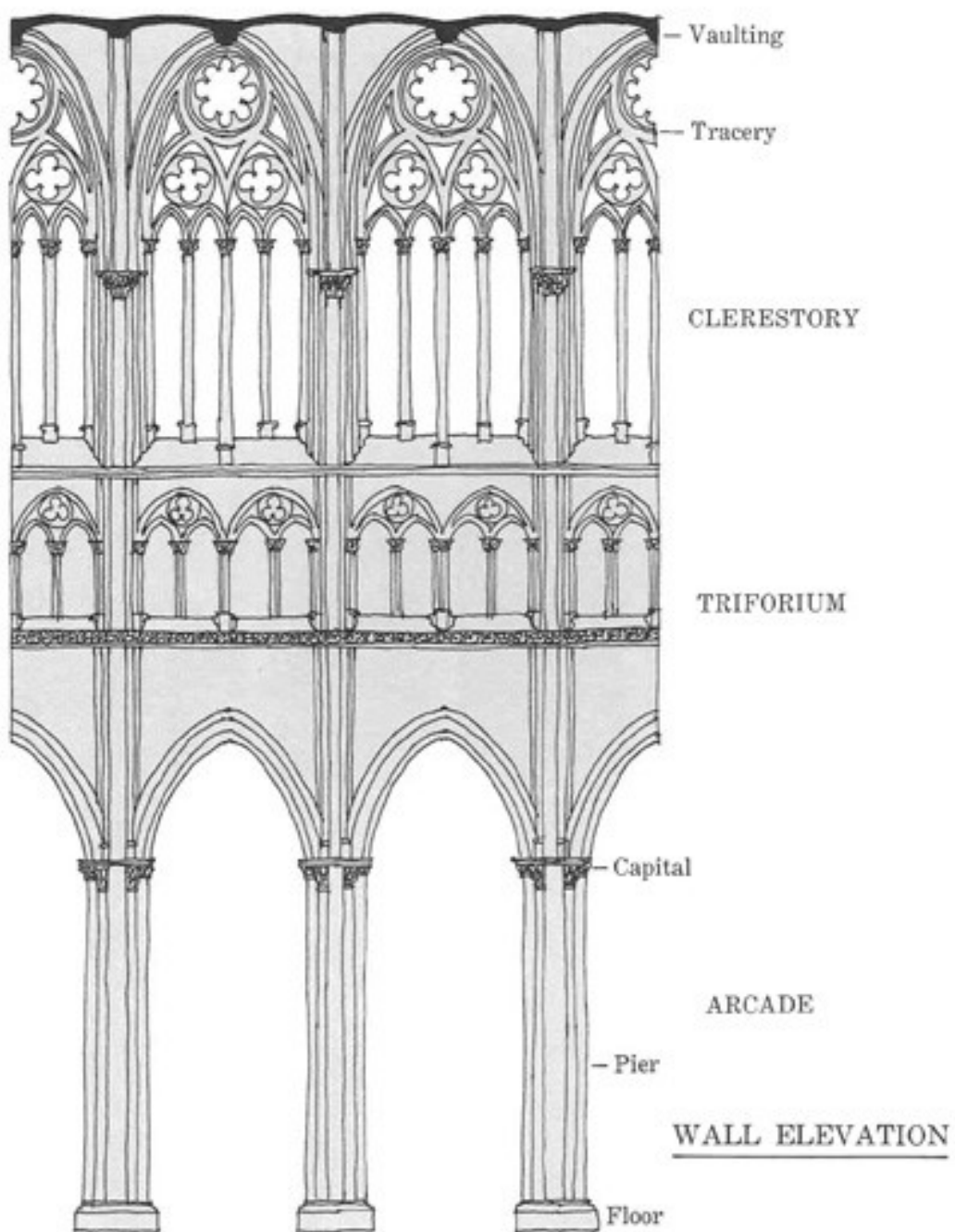

příloha č. 10

příloha č. 11

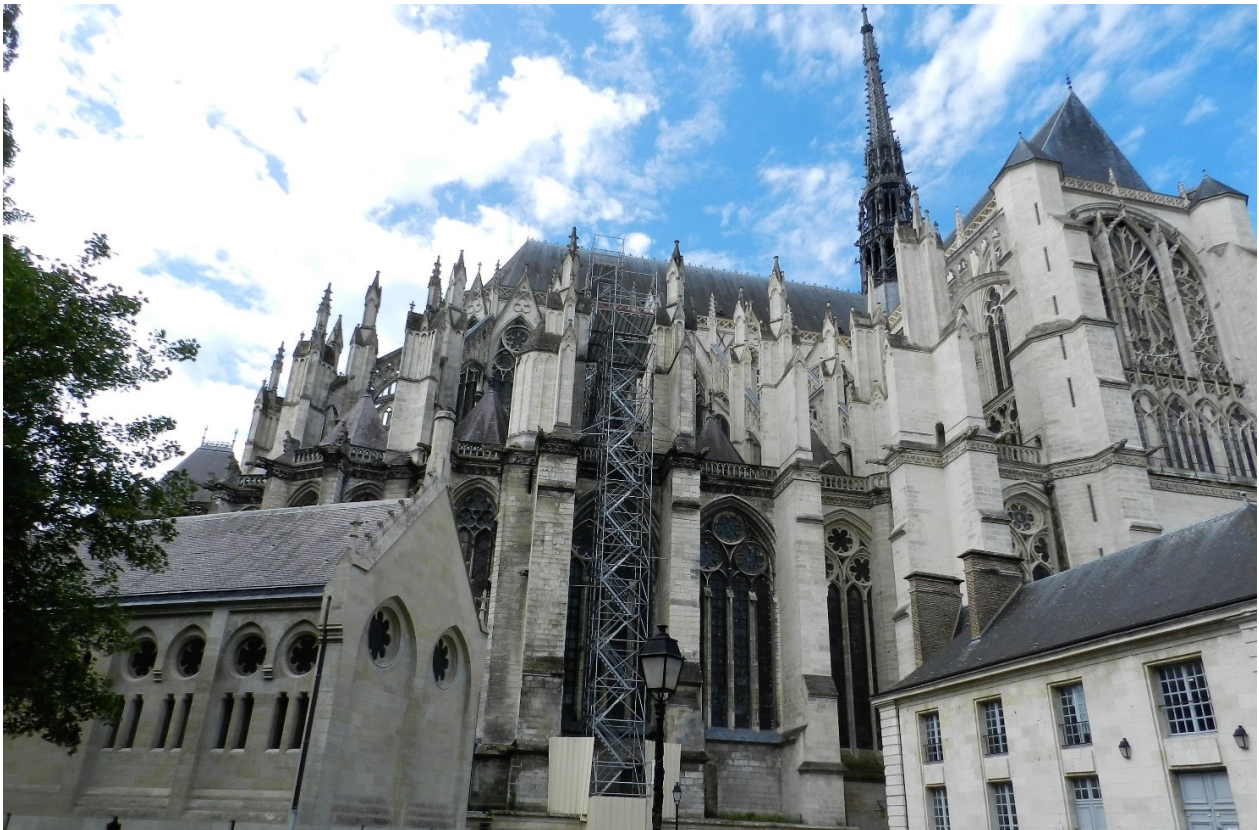

příloha č. 12

příloha č. 13

příloha č. 14

příloha č. 15,16

příloha č. 17

příloha č. 18

příloha č. 19

příloha č. 20

příloha č. 21

příloha č. 22

příloha č. 23 -OPĚRNÉ SYSTÉMY a) Katedrála v Sens

c) Katedrála v Noyonu

e) Katedrála v Beauvais

h) Katedrála v Chartres

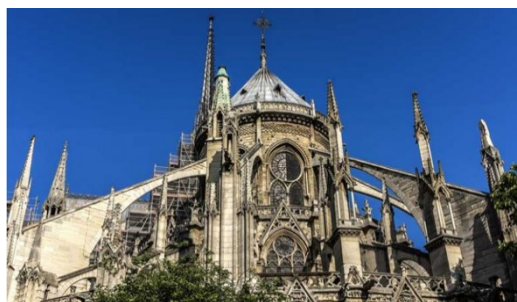
g) Katedrála v Amiens

b) Opatství Saint-Denis

d) Katedrála Notre-Dame de Paris

f) Katedrála v Remeši

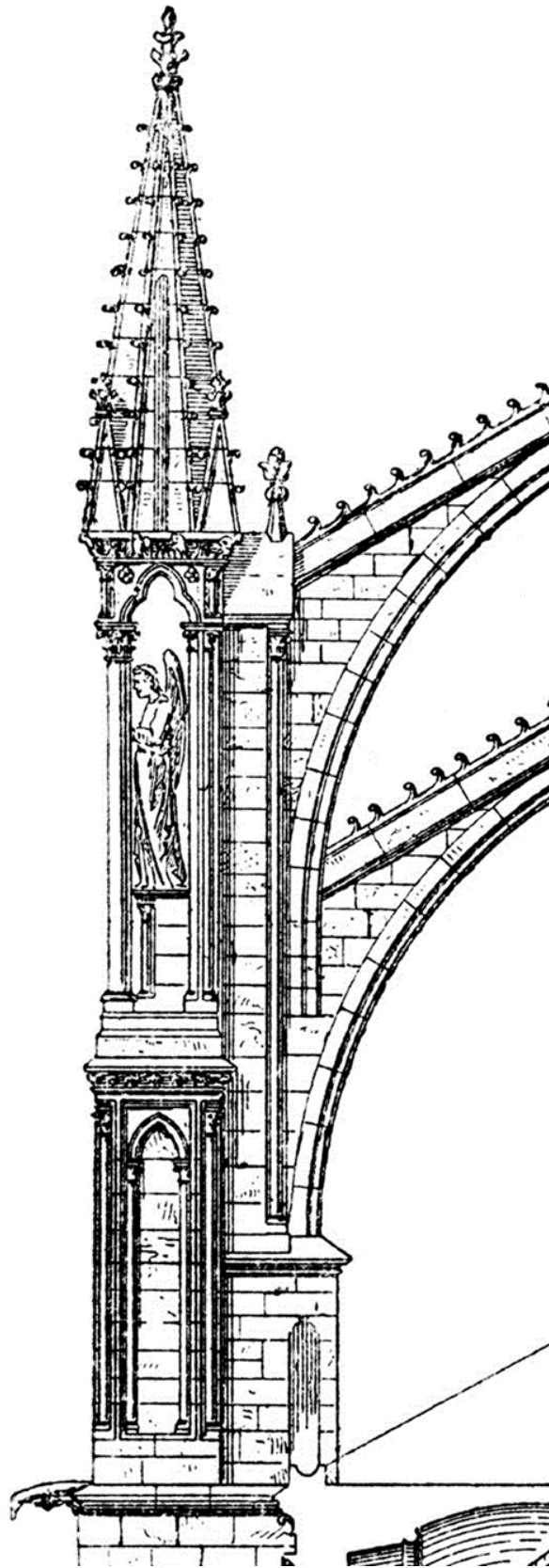
ch) Katedrála v Laonu

obrazové přílohy pod textem:

č. 1

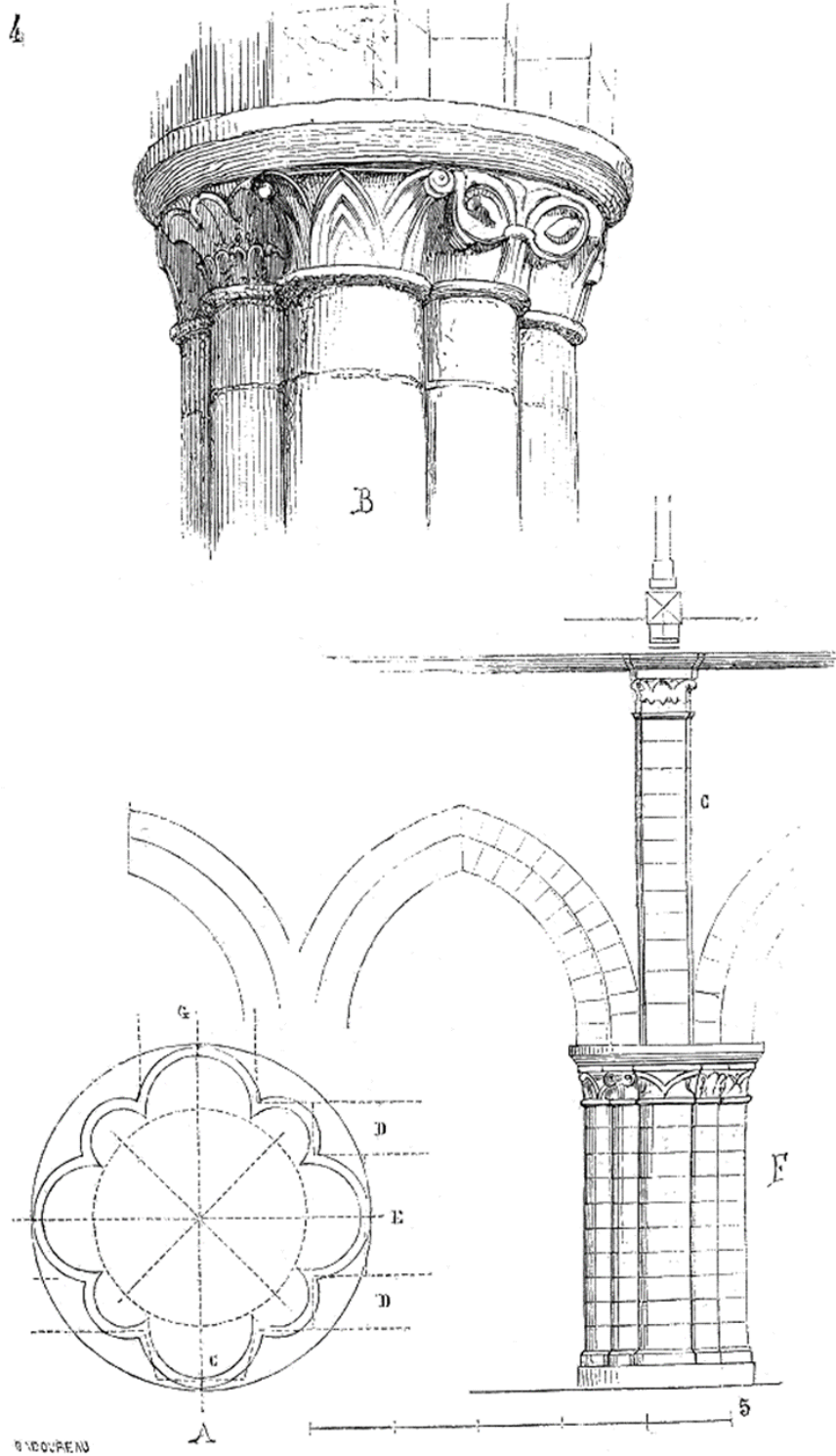

č. 2

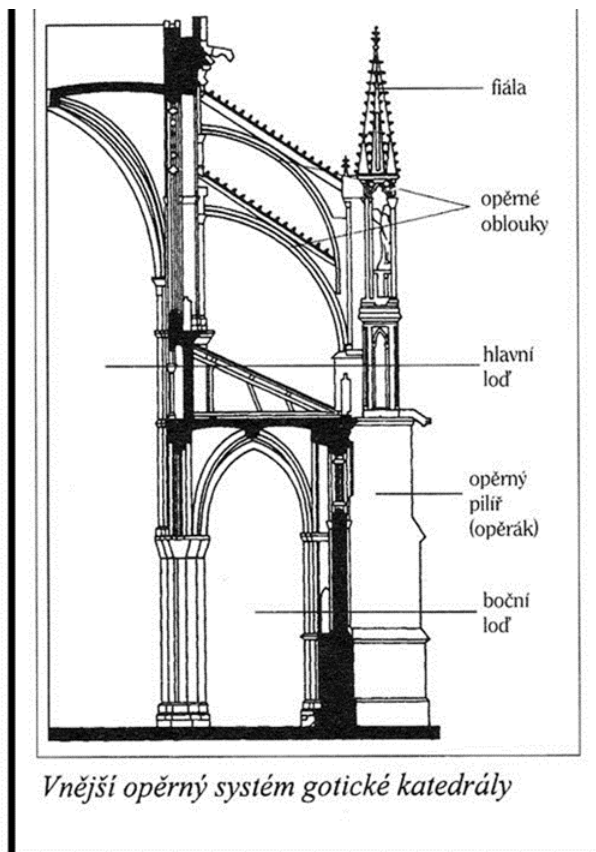
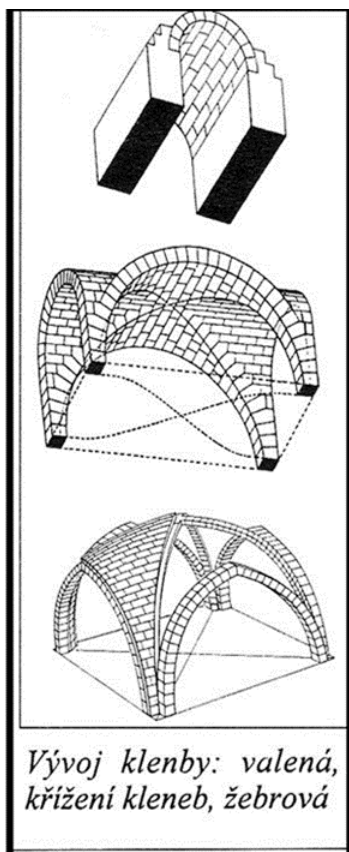

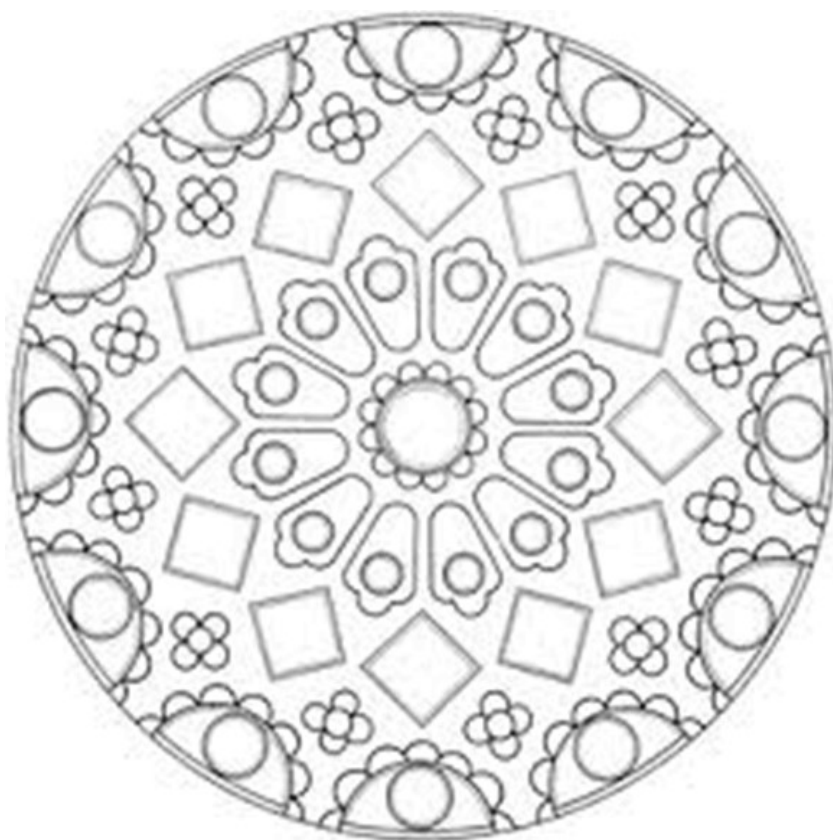
č.3

č. 4

č. 5

č. 6